

Versnelling transitie veehouderij

Samenhangend pakket maatregelen voor zorgvuldige veehouderij

13 juni 2017

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Mestbewerking.....	1
Staldering	1
Excellerende veehouders	2
Minder ammoniakemissie uit stallen	2
Economische ontwikkeling	2
Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV)	3
Flankerend beleid	3
Gevolgen op veehouderij, natuur, gezondheid en economische bedrijvigheid	3
Leeswijzer	4
Hoofdstuk 1 Algemene inleiding	5
1.1 Beweging in Brabant.....	5
1.2 Metafoor: de rotonde	6
Hoofdstuk 2 Beschrijving voorgenomen pakket aan maatregelen	8
2.1 Mestbeleid en omvang veestapel	8
2.1.1 Mestbewerking.....	8
2.1.2 Staldering	9
2.1.3 Omvang bouwperceel.....	11
2.2 Verordening natuurbescherming	11
2.2.1 Kader en doelstellingen	11
2.2.2 Hoe staat het ervoor?.....	12
2.2.3 Wijzigen Verordening natuurbescherming	14
2.3 BZV	14
Hoofdstuk 3 Verwachte effecten van voorgenomen maatregelen.....	16
3.1 Effecten op omvang en structuur veehouderij.....	16
3.1.1 Versneld en meer stoppende veehouderijen	16
3.1.2 Druk op inkomens en bedrijfsmarges	17
3.1.3 Veehouderij op grotere locaties verder af van kwetsbare functies	19
3.1.4 End of pipe systemen of innovatieve alternatieven.....	20
3.1.5 Meer weidegang	20
3.2 Effecten op natuur en milieu	20
3.2.1 Ammoniakemissie neemt af	20
3.2.2 Minder stikstofdepositie op Brabantse N2000-gebieden.....	21
3.2.3 Positief effect op andere Brabantse natuurgebieden	21
3.2.4 Positieve effecten op gezondheid en leefomgeving	21

3.2.5 Meer PAS-ruimte voor (duurzame) economische ontwikkelingen	22
3.3 "Botsproef" staldering	22
3.3.1 Afname vertrouwen en draagvlak voor transitie bij veehouders	22
3.3.2 Druk op inkomens en bedrijfsmarges	23
3.3.3 Veehouders verwachten problemen bij uitvoering	23
3.3.4 Meer mogelijkheden voor een groter bouwblok	24
3.4 Consequenties effecten samenhangend maatregelenpakket	24
3.4.1 Transitie veehouderij	25
3.4.2 Vermindering druk op mens en natuur	27
Hoofdstuk 4 Voorgestelde maatregelenpakket en flankerend beleid	28
4.1 Brabants Mestbeleid	28
4.1.1 Mestbewerking	28
4.1.2 Staldering	29
4.1.3 Omvang bouwblok	32
4.2 Verordening natuurbescherming en PAS	33
4.2.1 Wijziging emissiereducerende eisen (bijlage 2 Verordening)	33
4.2.2 Verouderde stalsystemen	35
4.2.3 Intern salderen.....	36
4.2.4 PAS-ontwikkelingsruimte	36
4.3 BZV	36
4.3.1 Wijzigingen in BZV	36
4.3.2 Mogelijke wijzigingen op termijn	38
<i>Systemen die mest aan de bron scheiden</i>	38
4.4 Flankerend beleid	39
4.4.1 Aanleiding en doel	39
4.4.2 Elementen flankerend beleid	39
4.4.3 Samenhang met andere opgaves en instrumenten.....	40
4.4.4 Fonds Transitie Veehouderij Brabant	41
4.4.5 Stimuleren ontwikkeling en uitrol innovatieve stalsystemen	42
4.4.6 Ondersteuningsnetwerk Transitie Veehouderij Brabant.....	43
Hoofdstuk 5 Communicatie, toezicht en handhaving, monitoring en evaluatie	45
5.1 Communicatie	45
5.2 Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)	45
5.2.1 Verordening ruimte en BZV	45
5.2.2 Verordening natuurbescherming	46
5.2.3 Flankerend beleid	46

5.3 Monitoring.....	46
5.3.1 Verordening ruimte en BZV	46
5.3.2 Verordening natuurbescherming	47
5.3.3 Flankerend beleid	48
5.4 Rapportage en evaluatie	48

Samenvatting

Een sterke veehouderij hoort bij Brabant. Om dit voor de toekomst te borgen heeft de Brabantse veehouderij een beweging nodig naar een sector die maatschappelijk geaccepteerd en gewaardeerd wordt en goed is voor mens, dier en natuur. Met een schone veehouderij is er meer ruimte om te ondernemen in Brabant.

In Brabant werken we al geruime tijd aan deze transitie van de veehouderij. Alle betrokken partijen hebben inmiddels grote inspanningen geleverd; beleid en regelgeving zijn aangepast. Toch constateert de provincie dat er extra stappen nodig zijn om te komen tot die sterke en maatschappelijk gewaardeerde veehouderij.

Deze notitie beschrijft een stevig maar gebalanceerd pakket maatregelen om deze extra stappen te bewerkstelligen. Dit pakket is onderdeel van de veel bredere Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood waarin vele partijen waaronder de provincie en andere overheden werken aan vernieuwing van de Brabantse landbouw. Innovatie, creativiteit en doorpakken zijn daarbij typisch Brabantse sleutelwoorden.

Het voorliggend maatregelenpakket bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Ruimte voor mestbewerking
2. Regels om de omvang en spreiding van de veestapel te sturen en nieuwe leegstand te voorkomen (staldering).
3. Ruimte voor excellerende veehouders.
4. Regels om de ammoniakemissie uit stallen terug te dringen.
5. Ruimte voor economische ontwikkeling.
6. Stimulering via de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV)
7. Ondersteuning door flankerend beleid.

Mestbewerking

De provincie wil emissies uit mest minimaliseren. Dit verkleint de risico's voor gezondheid en veiligheid en is goed voor de natuur. Het is daarvoor nodig dat veehouders mest bewerken voordat het wordt opgeslagen of aangewend. Dit draagt bij aan een gezonde bodem, innovatie in de veehouderijsector en een landbouw die kringlopen op Noordwest-Europese schaal sluit.

Het Brabantse mestbeleid creëert daarom ruimte voor schone en veilige mestbewerking op geschikte locaties. Mestbewerking op een schaal die groter is dan de individuele veehouderijlocatie is een industriële activiteit die thuishoort op een bedrijventerrein. In bijzondere situaties geldt hiervoor een uitzondering. De provincie wil dat er in Brabant niet meer mest bewerkt wordt dan het Brabantse mestoverschot. Bij de vergunningverlening past de provincie het voorzorgsbeginsel toe en zorgt er zo voor dat de risico's voor de volksgezondheid minimaal zijn. Samen met partners voert de provincie actieplannen uit om ervoor te zorgen dat de gewenste bewerking van mest goed van de grond komt.

Staldering

De concentratie van vee in Oost en Zuid-Brabant leidt ertoe dat in die regio's de druk op mens en natuur te hoog blijft. Veehouderijbedrijven worden groter, daardoor komen er stallen leeg te staan. Dat is slecht voor het aanzien van het Brabantse buitengebied en leidt tot onveilige situaties (criminaliteit). Met een systeem van staldering in Oost- en Zuid-Brabant gaat de provincie deze ontwikkelingen tegen. Binnen een regio is de bouw of in gebruik name van een stal uitsluitend toegestaan als er elders in dezelfde regio iets meer staloppervlak (110%) verdwijnt. Er komen zes stalderingsgebieden. Een stal moet de afgelopen drie jaar in gebruik zijn geweest om in te kunnen zetten voor staldering, het stalderen met leegstaande stallen is dus niet toegestaan. Staldering geldt

niet voor melkvee, schapen en nertsen.

Om de transitie te bevorderen is het van belang dat uitbreidende veehouders een eerlijke prijs betalen voor de stalderingsmeters. Ook is het van belang de regeling ordentelijk uit te voeren. Daarom stelt de provincie een stalderingsloket in. Stalderen loopt verplicht via dat stalderingsloket.

Excellerende veehouders

We geven meer ruimte aan veehouders die excelleren in de transitie van de veehouderij. Als een veehouder een ander bedrijf dat overlast veroorzaakt opheft of als zijn bedrijf een hoge BZV-score heeft (8,5 of hoger) kan hij voor zijn bedrijf aanspraak maken op een groter bouwblok dan gebruikelijk (respectievelijk maximaal 2,5 en 2 ha). Dit komt naast de al bestaande mogelijkheden voor grondgebonden en innovatieve veehouderijbedrijven.

Minder ammoniakemissie uit stallen

Met een wijziging van de Verordening natuurbescherming zorgt de provincie ervoor dat de ammoniakemissie uit stallen sneller en sterker afneemt, zodat natuurdoelstellingen op tijd gehaald kunnen worden. Hierdoor nemen ook de uitstoot van geur en fijn stof af en worden gezondheidsrisico's kleiner. De provincie wil de Verordening natuurbescherming op de volgende punten wijzigen:

- *Verouderde stalsystemen*
Op 1 januari 2020 moeten verouderde stalsystemen die nu niet voldoen aan het Besluit emissiearme huisvesting voldoen aan de emissiereducerende eisen in bijlage 2 van de Verordening natuurbescherming. Overige verouderde stalsystemen moeten op 1 januari 2022 voldoen aan bijlage 2 van de verordening. Voorwaarde is wel dat hiervoor op 1 januari 2020 een ontvankelijke en vergunbare aanvraag is ingediend.
Wanneer een stalsystemen verouderd is verschilt per diercategorie:
  - 20 jaar voor rundvee;
  - 15 jaar voor de overige diercategorieën.
- *Intern salderen*
Intern salderen binnen een bedrijf en binnen een stal is niet langer toegestaan.

Daarnaast scherpt de provincie de emissie reducerende eisen in bijlage 2 van de Verordening natuurbescherming aan en zijn er emissie reducerende eisen toegevoegd voor diercategorieën waar nu nog geen eisen voor zijn.

Economische ontwikkeling

Door de wijzigingen van de Verordening natuurbescherming blijft er in Brabant meer PAS-ontwikkelingsruimte over voor het bedrijfsleven. Zo ontstaat een eerlijkere verdeling van de PAS-ruimte over het Brabantse bedrijfsleven.

Met de beleidsregel PAS beschermt de provincie vier N2000-gebieden waar zeer kwetsbare natuur voorkomt die door stikstofdepositie overbelast is. Daar geeft de provincie op dit moment geen PAS-ontwikkelingsruimte uit. Met de voorgenomen wijziging van de Verordening natuurbescherming wordt de ammoniakemissie uit stallen zodanig teruggedrongen dat deze extra bescherming vanaf 1 januari 2020 niet meer nodig is. De provincie past de beleidsregel PAS hierop aan. Vanaf 1 januari 2020 kunnen in deze regio's vergunningsplichtige economische ontwikkelingen die voldoen aan de beleidsregel PAS weer ontwikkelingsruimte krijgen.

Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV)

De BZV gaat met een hoger ambitieniveau de gewenste verduurzaming en innovatie steviger ondersteunen. Dit geeft veehouders een stimulans om juist die maatregelen te nemen die de maatschappelijke acceptatie vergroten zoals terugdringen van geur en fijn stof en extra landschappelijke inpassing. De aanpassingen van de BZV zijn:

1. De minimale score die nodig is voor uitbreiding wordt verhoogd van een 7 naar 7,25.
2. De BZV is vereenvoudigd.
3. De wijzigingen in de ketenkwaliteitssystemen zijn geïnventariseerd en verwerkt in de BZV.

Vorig jaar is de BZV geëvalueerd en op basis daarvan heeft de provincie de BZV samen met haar partners uitgewerkt in een ontwerp BZV versie 2.0.

Flankerend beleid

Het bovenstaande maatregelenpakket betekent een ingrijpende stap vooruit richting de maatschappelijk gewaardeerde veehouderij. De provincie wil met een set flankerende maatregelen veehouders ondersteunen bij het zetten van deze stap in de transitie. Het gaat om 3 instrumenten:

1. Een investeringsfonds dat met kapitaal individuele veehouders helpt de gevraagde investeringen te financieren;
2. Het bevorderen van de ontwikkeling en introductie van innovatieve stalsystemen die uitgaan van een 'bron'-aanpak.
3. Een ondersteuningsnetwerk gericht op ondersteunen van stoppende veehouders.

Gevolgen op veehouderij, natuur, gezondheid en economische bedrijvigheid

Het aanscherpen van de Verordening natuurbescherming leidt versneld tot een flinke vermindering van stikstofdepositie op de Brabantse Natura 2000-gebieden en tot verbeteringen van het leefklimaat. De geurhinder en de uitstoot van fijnstof nemen af en dat is goed voor de gezondheid van de Brabanders. Daarnaast blijft er meer ontwikkelingsruimte (PAS) over voor economische bedrijvigheid.

Voor veehouders betekent dit dat zij eerder en meer moeten investeren. Daardoor dalen de inkomens van veehouders. Voor een deel van de veehouders, met name varkenshouders en melkveehouders, betekent dit dat zij eerder stoppen met hun bedrijf. Op de lange termijn blijven er dan iets minder veehouderijbedrijven over. De omvang van de veestapel neemt niet verder toe.

Staldering in combinatie met het aanscherpen van de Verordening natuurbescherming leidt tot een rem op regionale concentratie. Het aantal veehouderijlocaties neemt rondom dorpen en natuurgebieden meer af dan in de rest van Brabant. Zo verbetert de ruimtelijke structuur van de veehouderij en wordt de druk op natuur en milieu verminderd: grotere en schonere bedrijven op betere locaties, verder weg van woningen en natuur.

Leeswijzer

Deze notitie kent na een algemene inleiding (hoofdstuk 1) een opbouw die het tot stand komen van onze voorstellen chronologisch volgt.

In hoofdstuk 2 vindt u een beschrijving van de voorgenomen maatregelen op hoofdlijnen, zoals bekend gemaakt in de statenmededeling van november 2016.

In hoofdstuk 3 vindt u een samenvatting van de onderzoeken die zijn verricht om de te verwachten effecten in beeld te brengen van het in hoofdstuk 2 omschreven voorgenomen maatregelenpakket op hoofdlijnen.

In hoofdstuk 4 leest u hoe de onderzoeksresultaten zijn meegenomen, beoordeeld en verwerkt in de concrete voorstellen die nu ter besluitvorming voorliggen. Dit is inclusief een overzicht van het flankerende beleid dat we willen inzetten om 'veehouders in transitie' op verschillende terreinen te ondersteunen.

Hoofdstuk 1 Algemene inleiding

Het SER-rapport '[Versnelling Duurzame Veehouderij](#)' (oktober 2016) beschrijft de huidige positie van de veehouderij in Nederland als volgt:

“De Nederlandse veehouderij is een wereldspeler van betekenis. De sector levert, mede door een sterke exportpositie, een belangrijke bijdrage aan onze economie en werkgelegenheid en is internationaal toonaangevend waar het gaat om innovatiekracht en het ontwikkelen van nieuwe kennis. Tegelijkertijd staat de economische positie van een grote groep veehouders onder zware druk, onder meer vanwege lage (wereld)marktprijzen voor hun producten. Bovendien veroorzaakt de sector forse milieudruk en risico's voor de gezondheid van mensen en het welzijn van dieren. De onontkoombare realiteit dat de veehouderij belangrijk is voor onze economie en tegelijkertijd de samenleving overlast geeft, leidt tot een impasse in de maatschappelijke en politieke discussie.”

1.1 Beweging in Brabant

Bij uitstek in Noord-Brabant voelen we de urgentie om die impasse te doorbreken. We willen de veehouders die investeren in duurzaamheid de wind in de rug geven en 'stilizitters' in beweging brengen. De richting van die beweging hebben we in het voorjaar van 2015 al aangegeven in het [Bestuursakkoord 2015-2019](#):

“Onze ambitie voor de komende periode is een sector die maatschappelijk geaccepteerd en gewaardeerd wordt, diervriendelijk produceert, past in zijn natuurlijke omgeving en geen onaanvaardbare gezondheidsrisico's met zich meebrengt.

We gaan voor een sector die duurzaam produceert en die de ketens op Noordwest-Europese schaal sluit. Een daadwerkelijke topsector die vanuit eigen kracht en verantwoordelijkheid opereert, kansen grijpt op het gebied van innovatie en slim verbindingen zoekt met andere sectoren om producten met hoge toegevoegde waarde te produceren.

De ruimte die nodig is om deze beweging mogelijk te maken, ontstaat niet vanzelf. We beseffen dat verduurzaming van de sector randvoorwaarde is voor een gesprek over nieuwe kansen”.

In Brabant werken we geruime tijd aan deze transitie van de veehouderij. Alle betrokken partijen hebben inmiddels grote inspanningen geleverd en beleid en regelgeving zijn hierop aangepast. Toch constateren wij dat er extra stappen nodig zijn, ook voor ons, om te komen tot de sterke en maatschappelijk gewaardeerde veehouderij in Brabant. De veehouderij staat voor de uitdaging forse inspanningen te leveren om te verduurzamen. Dat kan zij niet alleen, het vergt een gezamenlijke inspanning.

De veehouderij en de partijen in de keten hebben een belangrijke rol bij het realiseren van de transitie. Toeleveranciers worden uitgedaagd om te innoveren. De retail, verwerkende industrie, banken, adviseurs en overige partners leveren kennis, financiering, verdienmodellen en dergelijke. Als provincie hebben we de rol van gebiedsregisseur en borgen we de provinciale belangen in de leefomgeving, zoals natuur, water, veiligheid, gezondheid, ruimtelijke kwaliteit en economische vitaliteit. Daarnaast zijn we voor een aantal wetten en regelingen verantwoordelijk voor een kwalitatief goede vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Om onze ambities te kunnen realiseren is het noodzakelijk dat alle overheden hun verantwoordelijkheid nemen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor goede bestemmings- en omgevingsplannen en een kwalitatief goede vergunningverlening, toezicht en handhaving. Het rijk stelt heldere normen ten aanzien van gezondheid, veiligheid, duurzaamheid en milieu.

In voorliggende notitie geven wij aan hoe wij vanuit onze rol de realisering van bovengenoemde ambitie dichterbij denken te brengen.

1.2 Metafoor: de rotonde

Veel Brabantse veehouders bevinden zich in een vicieuze cirkel van een grotendeels anonieme markt, gekenmerkt door overproductie en structureel lage prijzen, waarin schaalvergroting en het maximaal benutten of zelfs oprekken van de milieugebruiksruimte en leefkwaliteit de enige opties lijken.

Wij hebben deze positie de afgelopen tijd regelmatig vergeleken met een rotonde waarop de betreffende veehouders rondjes rijden (zie infographic hieronder). Als het grootste deel van de veehouders op de rotonde blijft, betekent dit dat we doelstellingen voor stikstof, fosfaat, waterkwaliteit en een vitale bodem niet halen. Ook de leefkwaliteit in Brabant blijft dan onder grote druk staan. En de veehouders verdienen nauwelijks een inkomen. Om dit te veranderen moeten veehouders keuzes maken: welke afslag neem ik? Gebeurt dit niet, dan blijft de score op people, planet en profit laag. Met veel veehouders op de rotonde legt de agrofoodsector een groot beslag op de PAS-ontwikkelingsruimte in Brabant, waardoor andere economische sectoren en veehouders die wel stappen hierin hebben gezet in de knel komen.

Met een samenhangend pakket aan maatregelen wil de provincie met haar partners de betreffende veehouders stimuleren om op een verantwoorde manier één van de vier verantwoorde afslagen te nemen: oriëntatie wereldmarkt, oriëntatie EU kwaliteitsmarkt, oriëntatie nichemarkt of oriëntatie stoppen. Die maatregelen zijn:

- het *Brabants mestbeleid* creëert ruimte voor de ontwikkeling van de sector en voorkomt tegelijk een verdere belasting van gebieden met een hoge veedichtheid via de zogenaamde staldering;
- de wijziging van de *Verordening natuurbescherming* zal veehouders op de rotonde er toe noodzaken sneller een verantwoorde afslag te nemen;
- de *Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij* (BZV) sluit, gebaseerd op de evaluaties, beter aan bij het hogere ambitieniveau en wordt daardoor meer sturend.

Deze maatregelen zijn onderdeel van een veel groter pakket zoals beschreven in de Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood (UBA). Een deel van dat grotere pakket, zoals ook benoemd in bovenstaande figuur, faciliteert nu al veehouders om een afslag op de rotonde te nemen. In hoofdstuk 2 schetsen wij de door ons beoogde aanpak op hoofdlijnen (november 2016) op de volgende majeure onderwerpen: *Mestbewerking*, *Staldering*, *Maatwerk omvang bouwblok*, de *Verordening natuurbescherming* en de *Brabantse Zorgvuldigheidsscore veehouderij* (BZV).

Hoofdstuk 2 Beschrijving voorgenomen pakket aan maatregelen

In dit hoofdstuk is het voorgenomen pakket aan maatregelen beschreven zoals wij dit in november 2016 bekend hebben gemaakt. Op dit voorgenomen pakket zijn de onderzoeken (hoofdstuk 3) uitgevoerd. Aan de hand van de resultaten van de onderzoeken en de inspraak op de ontwerp aanpassing van de Verordening ruimte beschrijven we het uiteindelijke maatregelenpakket in hoofdstuk 4.

2.1 Mestbeleid en omvang veestapel

Met de [Uitvoeringsagenda Brabant Agrofood](#) (UBA) streven we naar landbouw als onderdeel van een circulaire economie. Voor het sluiten van kringlopen is mestbewerking een belangrijke stap. Mestbewerking komt momenteel te weinig van de grond als gevolg van maatschappelijke weerstand. Ook is het wenselijk dat de focus verschuift van het opheffen van een (afval)probleem naar op het sluiten van kringlopen: mest als product en niet als probleem.

De veehouderij, in het bijzonder de hokdierhouderij, heeft zich de afgelopen decennia steeds meer geconcentreerd in het oosten en zuiden van Brabant. Hierdoor is in deze regio's de impact op mens en natuur hoog gebleven, ondanks de forse vermindering van de milieudruk per dierplaats die de sector heeft gerealiseerd. Daarom is het nodig om in die delen van Brabant te borgen dat de omvang van de veestapel niet verder toeneemt, zodat daar de beoogde kwaliteit van de leefomgeving bereikt kan worden en de beschikbare milieugebruiksruimte evenwichtig over de verschillende economische sectoren kan worden verdeeld.

Om deze twee redenen hebben wij eind 2015 het initiatief genomen voor de dialoog Brabants mestbeleid, waarin die twee onderwerpen in samenhang centraal stonden. Naar aanleiding van de opbrengst van deze dialoog hebben Provinciale Staten op 24 juni 2016 het [statenvoorstel](#) 'Brabants mestbeleid' vastgesteld. Hiermee kreeg de dialoog Brabants mestbeleid een vervolg met als opdracht een aantal voorstellen uit te werken. Op basis van de uitkomsten van de [dialoog](#) hebben wij in de [statenmededeling van 15 november](#) nieuw mestbeleid geformuleerd. Deze paragraaf geeft dit verkort weer.

2.1.1 Mestbewerking

Er is meer ruimte nodig voor mestbewerking op geschikte locaties. Dit draagt bij aan een veehouderij die duurzaam produceert en die de ketens op Noordwest-Europese schaal sluit, innovatie in veehouderijsystemen en een gezonde bodem. Mest is geen probleem meer, maar een waardevol product in die ketens.

De hoofdlijnen van ons mestbeleid (zoals vastgelegd in juni 2016) zijn:

- *Herstel circulaire landbouw, waarbij de behoefte van de bodem en gewas centraal staan bij het aanwenden van mest en eisen stellen aan de samenstelling daarvan. Dat betekent ook verliezen beperken zodat nutriënten daar terecht komen waar ze nuttig zijn.*
- *Het bewerken van alle mest, nog voor de opslag of aanwending op het land. Dit betekent op langere termijn andere stalsystemen en op korte termijn het emissie arm maken / stabiliseren van mest. Zo zijn belangrijke winsten te behalen in het reduceren van emissies naar lucht (ammoniak, geur en broeikasgassen), bodem en water en in het verminderen van risico's voor gezondheid en veiligheid.*
- *Verwaarden van mest waarbij waardevolle producten worden geproduceerd (meststoffen en andere grondstoffen). Inzet moet zijn zoveel mogelijk dierlijke meststoffen voor plantengroei in te*

zetten ter vervanging van kunstmest. Minder productie van kunstmest betekent ook minder gebruik van energie.

- *Professionaliteit en werken aan vertrouwen tussen ondernemers en omwonenden en maatschappelijke organisaties.*
- *Methaanemissie uit de mest tegengaan door te vergisten. Hiermee wordt mest ook gebruikt voor productie van hernieuwbare energie.*
- *Zo een bijdrage leveren aan een beter verdienmodel: minder kosten voor mestafzet en goedkopere en eenvoudiger te beheren stalsystemen.*

Zo draagt het mestbeleid bij aan een veehouderij die hoger scoort op people, planet en profit.

In de dialoog mestbeleid zijn in 2016 deze hoofdlijnen verder uitgewerkt en als volgt overgenomen in de [statenmededeling van 15 november 2016](#).

- a) Wij passen de Verordening ruimte aan zodat er geen beperking meer is op de capaciteit van de mestbewerking. Ook passen wij het locatiebeleid ten aanzien van de locaties aan: bewerking kan op de veehouderijlocatie waar de mest ontstaat en anders op een bedrijventerrein van de juiste milieucategorie, met daarbij de mogelijkheden voor maatwerk zoals voorgesteld vanuit de dialoog. Wij willen maatwerk leveren aan melkveehouders die gezamenlijk willen vergisten, aan veehouders die hun mest per pijpleiding transporteren en in een beperkt aantal gebieden met een zeer hoge dichtheid van varkens.
- b) Wij stellen een beleidskader Mestbewerking en gezondheid vast. De omgevingsdiensten hanteren dit bij de vergunningverlening en wij vragen gemeenten dit ook te (laten) doen.
- c) Oprichting van een expertpanel dat de taak heeft innovaties te beoordelen en een BBT (best beschikbare techniek) document op te stellen en actueel te houden. Wij streven ernaar dat het BBT-document een wettelijke status krijgt.
- d) Samen met relevante partijen in de veehouderij en medeoverheden vijf actieplannen uitvoeren: "Emissie arme mest", "Marktonderzoek, productontwikkeling en verkoop", "Stimuleren koplopers", "Vakmanschap en omgevingsmanagement mestbewerkers" en "Vergunningverlening, toezicht en handhaving". Bij de uitwerking en uitvoering van de actieplannen sluiten we eveneens aan bij het actieplan Vitale Bodem in het kader van het Provinciaal Water en Milieu Plan.

Onderhavige notitie heeft vooral betrekking op het ruimtelijk beleid ten aanzien van mestbewerking (punt a). De andere punten pakken wij separaat op.

2.1.2 Staldering

In delen van Noord-Brabant met een hoge veedichtheid stellen wij extra randvoorwaarden voor ontwikkeling van veehouderijen. Deze hebben tot doel een verdere regionale concentratie van vee te voorkomen en richten zich daarnaast op het tegengaan van (verdere) leegstand. Vanwege deze extra randvoorwaarden is het alleen mogelijk nieuwe dierenverblijven te bouwen als er elders in een zelfde regio dierenverblijven verdwijnen; het zogenaamde stalderen.

Er zijn twee belangrijke overwegingen om tot staldering over te gaan. Dit zijn:

1. Tegengaan van verdere regionale concentratie: De veehouderij, het sterkst de varkenshouderij, heeft zich de afgelopen jaren geconcentreerd in delen van Oost- en Midden-Brabant. Hierdoor is, ondanks de afgenomen emissies en overlast per dier, de druk op mens en natuur in deze delen van Brabant onvoldoende afgenomen. Daarom is het nodig om op regionale schaal de omvang van de veestapel te begrenzen, zodat de inspanningen om te komen tot de gewenste transitie naar zorgvuldige veehouderij effectiever zijn. Het is in het belang van de veehouderij en van andere economische sectoren dat de impact op de omgeving van de veehouderij snel en effectief verlaagd wordt. Dan kan de maatschappelijke waardering terugkeren en ontstaat er fysieke en sociale ruimte voor ontwikkeling van bedrijven. Om dit proces te versnellen, is het wenselijk om

een grotere oppervlakte aan dierenverblijven op te heffen dan er bij komen. Hiervoor stellen wij nu in de regels een percentage voor van 10 %.

2. Tegengaan van leegstand: wij willen voorkomen dat er teveel lege stallen komen in Brabant. In gebieden met veel veehouderijbedrijven (het oosten en zuiden van de provincie) peelt dit de komende jaren. Kansen en mogelijkheden voor hergebruik zijn daarbij beperkt. Het voorkomen van leegstand is daarom belangrijk. Zowel uit oogpunt van landschappelijke kwaliteit als vanuit veiligheid (criminaliteit). Net als in andere economische sectoren is de sector daarvoor in eerste instantie zelf verantwoordelijk. Gelet op de omvang van de opgave, vergt dit een steviger sturing op zorgvuldig ruimtegebruik. Omdat de Meststoffenwet de omvang van de veehouderij beperkt het bouwen van een nieuwe stal dat er elders een leeg komt te staan. Met stalderen leggen wij een koppeling tussen het oprichten van diervverblijven op de ene plek en de sloop op een andere plek. Dit voorkomt leegstand.

De urgentie ligt vooral in Oost en Zuid-Brabant. Staldering beperkt zich dan ook tot deze delen van de provincie, de gemeenten die onderdeel uitmaken van het Concentratiegebied Zuid uit de meststoffenwet, aangepast aan de actuele gemeentelijke grenzen. Hiervoor nemen wij een nieuwe aanduiding op in de Verordening ruimte: de aanduiding Stalderingsgebied. We onderscheiden zes stalderingsgebieden:

Aan de ene kant willen wij de stalderingsgebieden zo klein mogelijk houden om de druk op de omgeving goed te kunnen sturen. Aan de andere kant moet er ook een reëel aanbod zijn van inruilstallen om voldoende ontwikkelmogelijkheden te bieden aan individuele bedrijven wat om grotere gebieden vraagt. Met deze stalderingsgebieden verwachten wij een goede balans tussen beide vereisten. De verordening biedt aan Gedeputeerde Staten de mogelijkheid om vanwege een goede toepassing van de uitvoering van staldering de begrenzing van de gebieden te wijzigen waardoor er grotere of kleinere gebieden ontstaan, bijvoorbeeld omdat samenwerkende gemeenten hier om vragen. Gemeenten kunnen binnen de randvoorwaarden van de Structuurvisie en de Verordening ruimte uiteraard ook zelf via hun bestemmingsplan een verdere sturing aanbrengen.

Wij zonderen de melkveehouderij voornamelijk uit van staldering. Dit omdat er momenteel landelijk een aantal maatregelen in voorbereiding dan wel uitvoering is (wet melkvee, fosfaatrechten) die de intensiteit en omvang van deze sector sturen. Wij monitoren de ontwikkelingen in deze sector. Indien hieruit blijkt dat de concentratie in deze gebieden ondanks de nationale maatregelen blijft toenemen, dan hebben wij het voornemen ook voor deze sector staldering in te stellen. Concluderend stellen wij voor om staldering alleen in te stellen voor hokdierbedrijven in Midden- en Oost Brabant. Dat zou gevolgen kunnen hebben voor West-Brabant. Wij verwachten dat een verschuiving van bedrijven naar West-Brabant niet of nauwelijks optreedt omdat:

- De vestigingsvoorwaarden in West-Brabant minder gunstig zijn;
- Er relatief gezien slechts een beperkt aantal hokdierbedrijven in West-Brabant gevestigd is en eventuele uitbreiding daarvan al wordt beperkt door bestaande regels in de verordening;
- Bestemmingsplannen in West-Brabant de vestiging van hokdierbedrijven in het algemeen uitsluiten.

2.1.3 Omvang bouwperceel

Meer ontwikkelingsruimte bieden aan veehouderijbedrijven die maatschappelijk geaccepteerd en gewaardeerd worden, diervriendelijk produceren, passen in hun natuurlijke omgeving en geen onaanvaardbare gezondheidsrisico's met zich meebrengen. Dit is ook een uitkomst van de dialoog mestbeleid. De huidige verordening biedt hiervoor al verschillende uitzonderingsmogelijkheden. In artikel 6.4 en 7.4 zijn drie situaties beschreven waarin een grotere omvang van het bouwperceel – als uitzondering – mogelijk is. Daarnaast biedt de verordening ook de mogelijkheid om met een meerwaardetraject aan nog niet bekende of incidentele ontwikkelingen mee te werken als dit past binnen de doelen van zorgvuldige veehouderij. Deze mogelijkheden continueren wij.

Daarnaast stellen wij voor een nieuwe mogelijkheid voor een ruimer bouwperceel in de regels op te nemen voor bedrijven die voorop lopen in de transitie veehouderij, wat blijkt uit een hoge BZV-score (8,5). Het bouwperceel kan dan éénmalig groeien tot maximaal 2 hectare. Hiermee sluiten we aan op de voorstellen uit de dialoog Brabants mestbeleid. Daaruit kwam ook de suggestie om bedrijven die marktconcepten toepassen met extra eisen voor dierenwelzijn meer ruimte te bieden. Wij zien daar voornamelijk van af omdat veehouderijssystemen met een hoog niveau van dierenwelzijn vaak open systemen zijn. Er zijn aanwijzingen dat deze systemen extra risico's voor de volksgezondheid met zich mee brengen.

Voorts stellen wij een verduidelijking voor van de bestaande mogelijkheid voor een groter bouwblok ingeval van het opheffen van een overlastsituatie. Het voorstel betekent dat de oppervlakte van het opgeheven bouwperceel mag worden toegevoegd aan een goed gelegen bouwperceel elders, tot een maximale omvang van 2,5 hectare.

Uiteraard gelden bij alle mogelijkheden voor een ruimer bouwblok dat de reguliere voorwaarden voor ontwikkeling van veehouderijen onverkort gelden, zoals de normering voor geur, fijn stof, inpasbaarheid in de omgeving en dialoog.

2.2 Verordening natuurbescherming

2.2.1 Kader en doelstellingen

Wij hebben in het bestuursakkoord opgenomen: *“We gaan emissies naar bodem, water en lucht structureel verminderen”*.

Onze natuur-, water- en milieudoelstellingen hebben wij geformuleerd in de [provinciale nota Brabant Uitnodigend Groen](#) en het [Provinciaal Milieu en Waterplan](#) (PMWP).

Nederland heeft zich op Europees niveau verplicht om instandhoudingsdoelstellingen te halen voor gevoelige natuurgebieden (N2000-gebieden). Dat is opgenomen in de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In veel Brabantse Natura 2000-gebieden is de overbelasting van stikstofdepositie een groot probleem voor de realisatie van deze instandhoudingsdoelstellingen¹.

Voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen is het van belang dat minder stikstofdepositie terechtkomt in de N2000-gebieden (bronaanpak) en dat de natuur hersteld wordt.

Wij hebben in september 2009 het [Convenant Stikstof en Natura 2000](#) gesloten met de provincie Limburg, directie Regionale Zaken van het Ministerie van LNV, Stuurgroep Dynamisch Platteland, Zuidelijk Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO), Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Brabants Landschap en de Brabantse Milieufederatie. De doelstelling van dit convenant is om de ammoniakbelasting op de N2000-gebieden substantieel te verminderen en tevens de vergunningverlening voor veehouderijbedrijven rond N2000-gebieden weer vlot te trekken.

Afgesproken is dat het convenant (voorlopig) alleen betrekking heeft op de ammoniakemissie uit stallen van veehouderijen in relatie tot de stikstofbelasting op Natura2000-gebieden.

Stallen van veehouderijen zijn namelijk een belangrijke bron van ammoniakemissie.

De afspraken uit het convenant zijn uitgewerkt in de Verordening stikstof en Natura2000 en die is op 21 oktober 2010 in werking getreden (bijgesteld in 2013). Op 1 januari 2017 is de Verordening stikstof en Natura 2000 ongewijzigd overgegaan in de Verordening natuurbescherming. De Verordening natuurbescherming stelt hogere emissiereductie-eisen aan nieuwe stallen dan de landelijke eisen. De Verordening natuurbescherming heeft als doel een borging van een blijvende daling van de stikstofdepositie in de N2000-gebieden. Beoogd wordt om met een halvering van de ammoniakemissie uit stallen van veehouderijen in 2028 ten opzichte van 2010, de doelstelling uit het convenant te halen.

Bij de verordening zijn daarnaast de volgende randvoorwaarden gesteld om natuur- en milieuwinst te behalen:

- geen (regionale) toename van dieraantallen;
- emissiereducerende technieken werken zoals vereist;
- er vindt voldoende innovatie plaats in emissiereducerende technieken bij met name rundvee (hier zijn nog weinig emissiereducerende technieken beschikbaar).

Zoals hierboven aangegeven is het voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van belang dat minder stikstofdepositie terechtkomt in de N2000-gebieden (bronaanpak) en dat de natuur hersteld wordt. Op 1 juli 2015 is het [Programma Aanpak Stikstof \(PAS\)](#) in werking getreden, een aanpak bestaande uit brongerichte maatregelen en gebiedsgerichte effectgerichte herstelmaatregelen. In het PAS zijn de bronmaatregelen op basis van de Verordening natuurbescherming meegenomen. Daarnaast voeren wij de PAS-herstelmaatregelen uit zoals opgenomen in de gebiedsanalyse die voor elk N2000-gebied is opgesteld.

2.2.2 Hoe staat het ervoor?

Een belangrijke afspraak van het convenant is de monitoring van de voortgang van de depositievermindering op alle Natura2000-gebieden in Noord-Brabant. Onderdeel van de monitoring is een systematiek van "hand-aan-de-kraan", waarbij bestuurlijk zal worden ingegrepen indien

---

¹ Bron: [Programma Aanpak Stikstof](#).

ongewenste ontwikkelingen optreden die een te geringe afname of zelfs een toename van de depositie zou betekenen.

Bij een onvoldoende afname van de ammoniakdepositie zullen de partners aanvullende maatregelen treffen zodat de beoogde reductie wel wordt gerealiseerd.

In de afgelopen 6 jaar heeft de provincie de daling van de ammoniakemissies uit stallen jaarlijks gemonitord aan de hand van vergunde emissies. In opdracht van de provincie heeft Arcadis Nederland BV in het rapport "[Reductie van emissies uit stallen van veehouderijen](#)" recent een uitgebreide analyse uitgevoerd waarbij de daling van de ammoniakemissies tot nu toe in beeld is gebracht aan de hand van vergunde emissies.

Op basis van de berekende gegevens uit het Arcadis rapport (op basis van de vergunde emissies) kan worden geconcludeerd dat we op koers zitten in de daling van de emissies uit stallen. In de praktijk blijkt echter dat de ammoniakbelasting op de N2000-gebieden niet verminderd en dat de daling van de ammoniakemissies vanuit de landbouw niet substantieel doorzet of zelfs stagneert:

- De resultaten van het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) en het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit (LML) laten geen daling zien van de concentraties van ammoniak in de lucht sinds 2005². Terwijl die daling op basis van de vergunde emissies en de berekeningen met het NEMA (National Emission Model for Agriculture) wel zou worden verwacht.
- In de tweejaarlijkse [Balans van de leefomgeving 2016](#) wordt opnieuw geconstateerd dat de milieudruk van de landbouwsector op natuur en water groot blijft: *De ammoniakuitstoot, verontreiniging oppervlaktewater en hoeveelheid gewasbeschermingsmiddelen blijven zo hoog dat het halen van de doelen van natuur- en waterkwaliteit vrijwel onmogelijk is.* Volgens de Balans van de leefomgeving 2016 vraagt dit om een visie op de toekomst van de landbouw ten aanzien van innovatie van de landbouw, schaalvergroting en intensivering en maatschappelijk draagvlak en de daarbij passende provinciale rol (kaders scheppen of aanscherpen, richting geven en doelen voor emissies (bij)stellen).
- Uit de [referentieraming van emissies naar lucht uit de landbouw tot 2030](#) (achtergrond-document bij de Nationale Energieverkenning 2015) blijkt dat de stikstofexcretie (stikstofproductie in mest en urine) door de veestapel in Nederland toeneemt in de periode 2013-2020 van 473 naar 490 miljoen kg stikstof door de groei van het aantal melkkoeien en daarna geleidelijk afneemt tot 481 miljoen kg stikstof in 2030 door het aantal stuks jongvee. De totale ammoniakemissie vanuit de landbouw neemt in de raming bij vastgesteld en voorgenomen beleid af van 112 miljoen kg NH₃ tot 96,5 miljoen in 2030. Het grootste deel van deze afname wordt veroorzaakt door afname van ammoniakemissies uit stallen en mestopslagen. Uit deze gegevens kan worden afgeleid dat de in de Balans van de leefomgeving geschetste slechte situatie de komende periode tot 2030 met het thans vastgestelde en voorgenomen beleid niet wezenlijk zal verbeteren.
- Daarnaast concluderen we dat niet aan de eerder genoemde randvoorwaarden bij de verordening wordt voldaan:
Vanaf de start van de verordening blijken de dieraantallen regionaal nog altijd toe te nemen.

---

² Bron: [Brief Staatssecretaris Van Dam aan de Tweede Kamer \(27 oktober 2016\)](#).

Er is onvoldoende innovatie in emissiereducerende technieken, met name bij rundvee. Nieuwe innovaties met emissiereducerende technieken worden niet opgeschaald. De afgelopen jaren is gebleken dat emissiereducerende technieken die zijn geïmplementeerd, regelmatig niet werken zoals vereist.

Hiermee komt de doelstelling van het convenant in gevaar.

Tevens constateren wij dat de beperkte PAS-ontwikkelingsruimte in Brabant op diverse plaatsen al op is of mogelijk op korte termijn opdraakt. Dit betekent dat vergunningverlening (Wet natuurbescherming) niet mogelijk is en economische ontwikkelingen worden geremd. Dit kan een beperking opleveren voor de economische ontwikkeling van andere sectoren in bepaalde gebieden in Brabant. Tot nu toe zien we dat de beperkte ontwikkelingsruimte die er is vrijwel volledig (95%) wordt uitgegeven aan veehouderijen, vooral voor het houden van meer dieren.

2.2.3 Wijzigen Verordening natuurbescherming

Gezien het voorgaande verwachten wij dat de doelstelling van het Convenant Stikstof, om de ammoniakbelasting op de N2000-gebieden substantieel te verminderen, met de huidige verordening niet bereikt wordt. Wij willen meer zekerheid dat de doelstelling van het Convenant Stikstof wordt gehaald.

Voornoemde signalen, onzekerheden en zorgen zijn voor ons reden geweest om halverwege 2016 met de convenantpartners om tafel te gaan om een inzet op meer daling van de ammoniakemissies te bespreken. Gebleken is dat alle convenantpartners nog altijd achter het convenant staan en de doelstelling van het convenant willen realiseren. In een intensief traject zijn gezamenlijk de mogelijkheden geïnventariseerd om meer zekerheid te creëren dat de doelstelling (en de bijbehorende randvoorwaarden) van het convenant worden gehaald. De partners staan verschillend in de bereidheid tot meer inzet op een verdere verlaging van de ammoniakemissies uit stallen.

Uiteindelijk hebben wij in november 2016 gekozen voor de inzet op het wijzigen van de Verordening natuurbescherming op de onderstaande punten. Wij verwachten dat wij met deze wijzigingen de meeste zekerheid krijgen dat de doelstelling van het Convenant Stikstof wordt gehaald:

1. Uiterlijk 1 januari 2020 moeten verouderde stallen (stalsysteem 15 jaar of ouder) voldoen aan de emissiereducerende eisen in bijlage 2 van de Verordening.
2. Loslaten van interne saldering binnen een bedrijf. Dit betekent dat op stalniveau voldaan moet worden aan de Verordening natuurbescherming ipv op bedrijfsniveau.
3. Aanscherpen van de emissiereducerende eisen in bijlage 2 van de verordening.

2.3 BZV

In de Statenmededeling van [15 november 2016](#) staan de conclusies van de [tussentijdse evaluatie](#) van de BZV en het [advies van BrabantAdvies](#). Ook hebben wij daarin beschreven hoe de BZV wordt aangepast in samenhang met de wijziging van de Verordening ruimte en de Verordening natuurbescherming.

De BZV ondersteunt het hogere ambitieniveau en wordt daardoor meer sturend. De aanpassingen van de BZV zijn op hoofdlijnen:

- De minimale score die nodig is voor uitbreiding wordt verhoogd.
- De BZV is minder complex gemaakt.
- De wijzigingen in de Ketenkwaliteitssystemen zijn geïnventariseerd en verwerkt in de BZV.

In de afgelopen periode is de BZV samen met de partners³ uitgewerkt in een ontwerp BZV versie 2.0, in samenhang met de overige wijzigingen die in deze memo zijn beschreven. In hoofdstuk 4 zijn de nu voorgestelde wijzigingen op hoofdlijnen beschreven, in de Statenmededeling over BZV 2.0 en het ontwerp van BZV 2.0 zijn ze in detail beschreven.

---

³ ZLTO, BMF, GGD en Gemeenten

Hoofdstuk 3 Verwachte effecten van voorgenomen maatregelen

In dit hoofdstuk brengen we aan de hand van deze onderzoeken de effecten van de voorgenomen maatregelen in beeld. Alvorens het uiteindelijke pakket aan maatregelen vast te stellen heeft de provincie de volgende onderzoeken laten uitvoeren om zo een zo goed mogelijk beeld te krijgen van doelbereik en effecten zoals hierboven omschreven:

1. [Effect op omvang en structuur van de veehouderij \(Connecting Agri & Food\)](#).
2. [Effecten op natuur en milieu \(Pouderoyen Compagnons\)](#).
3. [Botsproef \(CLM/DLV\)](#).

De eerste twee onderzoeken zijn verkenningen op basis van statistische gegevens en rekenmodellen. Het derde onderzoek heeft een andere aard: de voorgenomen maatregelen zijn voorgelegd aan veehouders en aan adviseurs. Het geeft de meningen en verwachtingen van de deelnemers weer over de praktische impact van de voorgenomen maatregelen op de bedrijfsvoering van de veehouder. De onderzoeken zijn uitgevoerd aan de hand van het voorgenomen maatregelenpakket (hoofdstuk 2). Getracht is om de effecten zo veel mogelijk te kwantificeren.

Naast de informatie uit de genoemde onderzoeken, hebben we gebruik gemaakt van informatie die tal van gesprekspartners aandroegen in gesprekken over het maatregelenpakket. Met deze input en de uitkomsten van de drie onderzoeken geven we aan het eind van dit hoofdstuk een duiding aan de effecten van het voorgenomen maatregelenpakket.

Hoofdstuk 4 gaat vervolgens in op het uiteindelijke maatregelenpakket en flankerend beleid, gebruik makend van de verwachte effecten zoals omschreven in dit hoofdstuk en de uitkomsten van de inspraak op het ontwerp van de Verordening ruimte.

De BZV is reeds uitgebreid geëvalueerd, zoals in hoofdstuk 2 aangegeven. De BZV is daarom in bovenstaande onderzoeken niet meegenomen. Wijzigingen in de Verordening ruimte en de Verordening natuurbeschermingswet zijn als vertrekpunt gehanteerd bij de wijziging van de BZV, zodat de BZV de beoogde transitie stimuleert.

3.1 Effecten op omvang en structuur veehouderij

Onderzoeksbureau [Connecting Agri & Food](#) heeft op verzoek van de provincie de te verwachten effecten op de omvang en structuur van de Brabantse veehouderij inzichtelijk gemaakt. Dit hebben zij gedaan op basis van de voorgenomen wijziging van de Verordening natuurbescherming en de uitvoering van staldering.

Het betreft de verwachte effecten op aantallen bedrijven, locaties, aantallen dieren in 2020 en 2028, en op de inkomenspositie van de ondernemers die na 2020 doorgaan. In het onderzoek zijn de verwachte effecten vergeleken met de autonome ontwikkeling (huidige Verordening natuurbescherming, geen staldering).

De hierna weergegeven uitkomsten wekken de indruk van een grote exactheid. Bij de interpretatie en duiding van de uitkomsten van het onderzoek moet men deze getallen als een orde grootte zien en niet als een exacte voorspelling.

3.1.1 Versneld en meer stoppende veehouderijen

Figuur 3.1 geeft de verwachte ontwikkeling van het aantal veehouderijbedrijven weer. Hier valt het volgende in op:

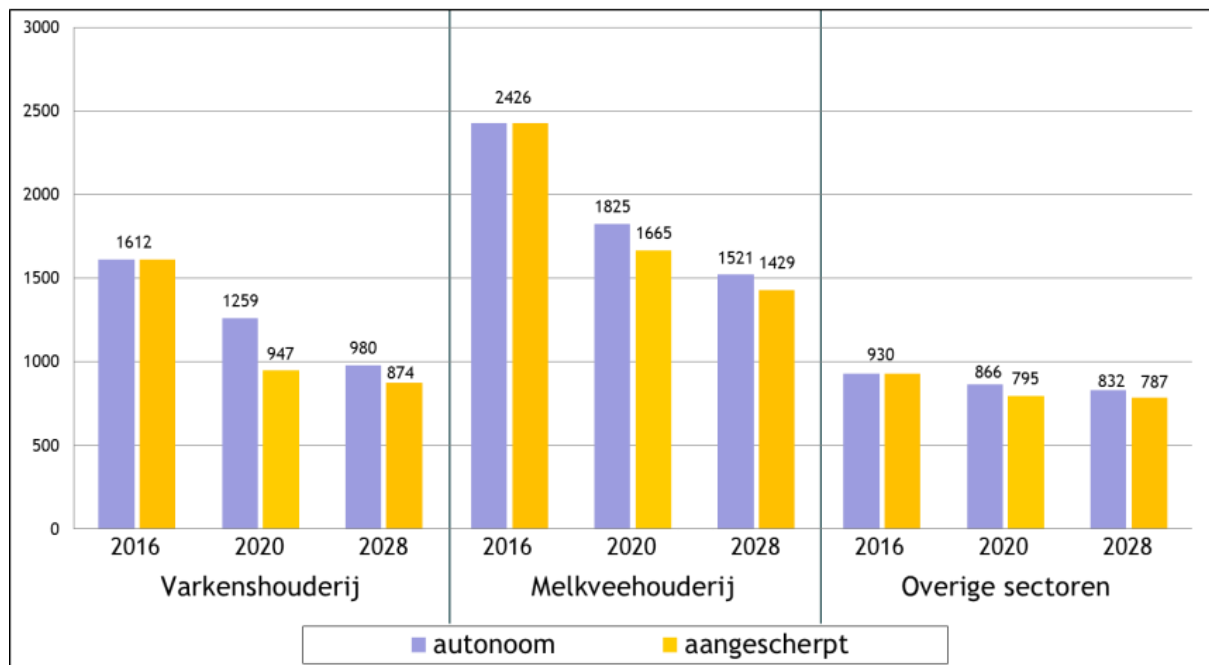
- Autonomo treedt er een forse afname van het aantal bedrijven op. Dit hangt samen met zaken als de huidige economische situatie in de sectoren, leeftijd van de ondernemers en de opvolgingssituatie. Dit speelt vooral in de varkenshouderij en de melkveehouderij, waar de

verwachte autonome afname respectievelijk 22% en 25% in 2020. In 2028 loopt dat op naar 40% en 37%. In de overige sectoren is dit veel lager.

- Het voorgenomen pakket maatregelen versnelt deze afname: naar verwachting stoppen in 2020 ca 540 bedrijven meer dan in de autonome ontwikkeling. In de varkenshouderij is dit 10% en in de melkveehouderij 7% extra.
- De uiteindelijke afname (per 1-1-2028) ligt met toepassing van het voorgenomen pakket maatregelen dicht bij de autonome ontwikkeling. Naar verwachting zijn er in het totaal ca 240 bedrijven minder, in de varkenshouderij 6% en in de melkveehouderij 1% extra ten opzichte van de autonome ontwikkeling.

Opgemerkt wordt dat het hier om veehouderijbedrijven gaat, niet om locaties (veel veehouders houden vee op meerdere locaties).

Per saldo wordt de langjarige trend van afname van het aantal bedrijven dus vooral versneld en enigermate versterkt.

Figuur 3.1 Verwachte ontwikkeling aantal veehouderijbedrijven.

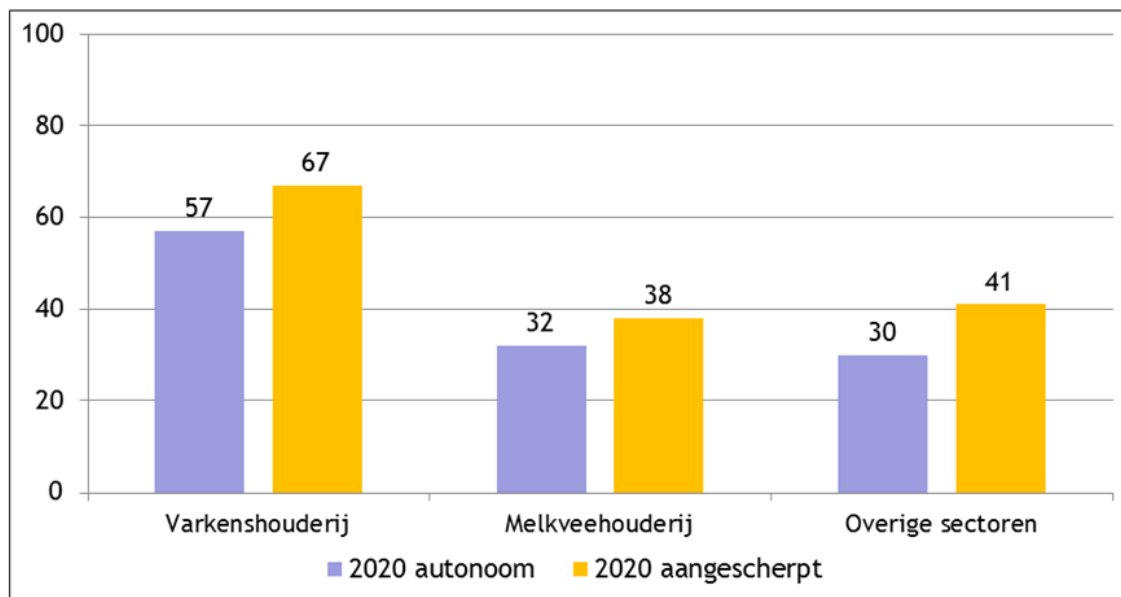
Een aantal veehouders zal noodgedwongen (eerder) moeten stoppen. De bedrijfsresultaten van deze bedrijven staan al langer onder druk en de bank zal niet bereid zijn om extra financiering te verlenen voor de noodzakelijke investeringen. Voor een andere groep veehouders, bijvoorbeeld boven de 55 jaar en zonder opvolger, geldt dat ze er voor kunnen kiezen om niet meer te investeren in de verouderde stallen en in plaats daarvan eerder met het bedrijf te stoppen. Deze twee groepen zien het perspectief afgesneden dat ze met de betreffende verouderde stallen nog tot 2028 een inkomen konden verdienen.

3.1.2 Druk op inkomens en bedrijfsmarges

Connecting Agri & Food verwacht dat er extra druk komt op inkomens en bedrijfsmarges voor de bedrijven die na 2020 doorgaan. Dit effect wordt veroorzaakt door de aanscherping van de Verordening natuurbescherming en in iets mindere mate door staldering.

Het onderzoek geeft aan dat het lastig is om te bepalen of het investeren in emissie-reducerende technieken economisch haalbaar is. Connecting Agri & Food geeft aan dat als een arbitraire - doch

redelijke geachte - maat voor de economische haalbaarheid in het Besluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren (Behl) voor het toepassen van een emissiearm huisvestingsstelsel een jaarlijkse kostenverhoging met ten hoogste circa 3% redelijk wordt geacht door de wetgever. Voor de onderscheiden sectoren is de kostenverhoging die voortvloeit uit het aanpassen van de Verordening natuurbescherming berekend op respectievelijk gemiddeld 1,3%; 1,1%; 1,1%; 5,0% en 0,9% voor de melkveehouderij, varkenshouderij, vleeskuikenhouderij, vleeskalverenhouderij⁴ en geitenhouderij. Opgemerkt moet worden dat deze percentages betrekking hebben op de jaarkosten. Dit percentage is hoog voor de vleeskalverenhouderij. Daar staat tegenover dat in deze sector het inkomen ook relatief hoog is.

Figuur 3.2 Verwachte effect van de maatregelen op het percentage bedrijven dat na 2020 door gaat en onder de inkomensgrens van €23.000 zakt.

In het onderzoek is het verwachte percentage bedrijven bepaald dat na 2020 door de aangescherpte maatregelen onder de inkomensniveau van €23.000 komt. Dit is het niveau voor minimale uitgaven van een zelfstandig huishouden om te kunnen voorzien in de basisbehoeften. Het aandeel bedrijven dat onder deze grens komt neemt toe met 11% in de varkenshouderij, met 6% in de melkveehouderij, en met 11% in de overige sectoren zo blijkt uit het onderzoek.

Connecting Agri & Food geeft aan dat de uiteindelijke inkomenseffecten sterk afhangen van het tempo en de mate waarin er betere stalsystemen beschikbaar komen als alternatief voor de end of pipe luchtwater-systemen, van het tempo waarin mestverwerkingscapaciteit wordt gerealiseerd en daarmee de mestafzetkosten afnemen, en de inhoud van het flankerend beleid om deze inkomenseffecten terug te dringen.

⁴ De kosten voor de vleeskalverenhouderij zijn relatief hoog. In deze sector komt veel contractproductie voor. Hoe deze kosten de inkomenspositie van de vleeskalverenhouders gaan beïnvloeden zal mede afhangen van de opstelling van de contractpartijen aan de afzetkant.

3.1.3 Veehouderij op grotere locaties verder af van kwetsbare functies

Connecting Agri & Food verwacht dat door het samenhangend maatregelenpakket de omvang van de veestapel om en nabij gelijk blijft.

Bij een afnemend aantal bedrijven betekent dit dat de bedrijven groter worden, in aantal locaties en in de omvang van locaties. Het aantal locaties met veehouderij neemt dus af. Dit gebeurt veel sterker in de zone "Beperkingen Veehouderij" (de voormalige extensiveringsgebieden) die rond de functies wonen en natuur liggen zo blijkt uit het rapport van Connecting Agri & Food. Dit effect op de ruimtelijke structuur is de resultante van een aantal ontwikkelingen dat we hierna beschrijven.

Dieraantallen blijven nagenoeg gelijk

De dieraantallen in Brabant blijven gelijk, omdat sterke bedrijven de dierrechten gaan opkopen van stoppende ondernemers. Dit blijkt uit het gegeven dat ook in jaren met een slechte marktsituatie (zoals de afgelopen jaren in de varkenshouderij) dierproductierechten een waarde behouden en benut worden. Wel zal er in de eerste jaren na 2020 een zekere daling van het aantal gehouden dieren optreden als gevolg van het grote aantal stoppende bedrijven.

Schaalvergroting

Uit het onderzoek van Connecting Agri & Food blijkt dat de bedrijfsgrootte al in het autonome scenario toeneemt en dat dit effect wordt versterkt door het voorgenomen maatregelenpakket. De bedrijfsgrootte neemt in de melkveehouderij in het autonome scenario over de periode 2016-2028 met 60% toe, tegen 70% in geval van aangescherpt beleid. In dezelfde periode neemt de bedrijfsgrootte in de varkenshouderij in het autonome scenario toe met 64%, tegen een toename van 84% in geval van aangescherpt beleid.

Zijwaarts uitbreiden

Uit het onderzoek van Connecting Agri & Food blijkt dat het aantal locaties met veehouderij minder sterk afneemt dan het aantal bedrijven. Het aantal locaties per bedrijf neemt dus toe. Zo neemt naar verwachting het aantal locaties met varkens waarbij de varkenshouder zelf niet op de locatie woont toe van 33% naar 42%. Dit zogenoemde 'zijwaarts uitbreiden' is het gevolg van een aantal factoren, in dit kader zijn de belangrijkste:

- De maximale omvang van een bouwvlak. Deze is veelal gemaximeerd op 1,5 ha.
- De mate waarin uitbreiden op de (hoofd)locatie kostentechnisch minder interessant is dan het aankopen van een nieuwe locatie. Veehouders wegen de voordelen van concentratie van hun bedrijf op één locatie af tegen de extra kosten die daaraan verbonden zijn.

Het maatregelenpakket heeft vooral invloed op de laatstgenoemde afweging:

- De kosten van staldering bij uitbreiding van een locatie. Het gaat hierbij om de hoogte van die kosten en het gegeven dat deze kosten voorafgaand aan een vergunningaanvraag moeten worden gemaakt (sloop of herbestemming dient dan gerealiseerd te zijn). Dit is vooral een probleem voor middelgrote bedrijven die moeite zullen hebben deze kosten voorgefinancierd te krijgen.
- Door de versnelde afname van het aantal bedrijven zal de omvang van de veestapel in de eerste jaren tijdelijk afnemen, waardoor de prijs van productierechten daalt. Dit maakt het voor bedrijven makkelijker de extra kosten van staldering te dragen en locaties uit te breiden.
- Ook bij het in gebruik nemen van een andere locatie (zonder daar de oppervlakte uit te breiden) zijn de aangescherpte emissie-eisen vanuit de Verordening natuurbescherming van toepassing.

De verhouding uitbreiden op locatie versus zijwaarts uitbreiden hangt onder andere af van de uiteindelijke invulling van het maatregelenpakket.

Minder dieren in nabijheid van kwetsbare functies

Staldering in combinatie met het aanscherpen van de Verordening natuurbescherming leidt tot een verwachte rem op regionale concentratie, zo blijkt uit het rapport van Connecting Agri & Food. Over heel Noord-Brabant neemt het aantal locaties met varkens in de zone "Beperking veehouderij" in de Verordening ruimte extra af. Hier geldt voor niet grondgebonden veehouderijen een uitbreidingsverbod ('slot op de muur'). Deze zone ligt rondom natuur- en woongebieden, zodat de afstand tussen veehouderijlocaties en deze functies toeneemt. In 2016 lag 20% van de varkenslocaties in een van de deze gebieden. In de autonome situatie neemt dit af tot 17% in 2020 en tot 15% in 2028. Door het maatregelenpakket neemt dit extra af tot 15% in 2020 en tot 13% in 2028. Omdat de overige locaties in de gebieden met de aanduiding beperking veehouderij niet groeien, neemt het aantal dieren in deze gebieden en de (milieu-) belasting op deze kwetsbare functies verder af. In de zone "Gemengd landelijk gebied" (voorheen aangeduid als verwevingsgebieden en landbouwontwikkelingsgebieden) is het beeld meer divers. Hier worden in absolute zin ook veel stoppers verwacht, maar ook veel ontwikkelende bedrijven.

3.1.4 End of pipe systemen of innovatieve alternatieven

Connecting Agri & Food geeft aan dat end of pipe-systemen relatief duur zijn en niets doen aan een verbetering van het stalklimaat voor mens en dier. Op dit moment zijn innovatieve alternatieven nog volop in ontwikkeling en voor wat betreft een brede uitrol nog niet of nauwelijks beschikbaar. Volgens Connecting Agri & Food mag van de op handen zijnde introductie van betere alternatieven voor de huidige end of pipe systemen ook een aanzienlijke verbetering van de kosteneffectiviteit verwacht worden. Er is echter een spagaat tussen enerzijds de urgentie om maatregelen te treffen en anderzijds de tijd die nodig is om deze perspectiefvolle systemen het traject van bewijsvoering te laten doorlopen en vervolgens ook op te laten nemen in bijlage 2 van de Verordening natuurbescherming. Connecting Agri & Food geeft aan dat een mogelijk effect van de aanscherping van de Verordening natuurbescherming is dat het plaatsen van extra luchtwassers op dat moment de enige optie is. Anderzijds is het ook zo dat het kiezen voor hoge reductiepercentages een extra stimulans vormt om innovatieve systemen te ontwikkelen.

3.1.5 Meer weidegang

Meer veehouders kiezen naar verwachting voor weidegang. Bij ruime weidegang zijn de voorgenomen emissie-eisen in de Verordening natuurbescherming minder streng. Hierdoor zullen melkveehouders met een voldoende grote huiskavel een afweging maken tussen enerzijds het investeren in emissiereductie en anderzijds het accepteren van een productiviteitsverlies. Uit het onderzoek van Connecting Agri & Food blijkt dat deze naar verwachting ten gunste uitvalt van ruime weidegang en circa 20% van de melkveebedrijven daarvoor zal kiezen.

3.2 Effecten op natuur en milieu

Op verzoek van de provincie heeft onderzoeksbureau [Pouderoyen Compagnons](#) een onderzoek uitgevoerd naar de te verwachte effecten van het samenhangend maatregelenpakket op natuur en milieu. Hieronder worden de belangrijkste conclusies uit dit onderzoek weergegeven.

3.2.1 Ammoniakemissie neemt af

Onderzocht is hoeveel de ammoniakemissies uit stallen omlaag gaan door de huidige Verordening natuurbescherming ten opzichte van de huidige vergunde situatie (eind 2016).

Pouderoyen heeft dit onderzocht aan de hand van het vergunningenbestand (BVB) voor de circa 10.000 veehouderijlocaties in Brabant.

Gebleken is dat met de huidige verordening in 2028 een reductie van 33% ten opzichte van de huidige situatie wordt bewerkstelligd. Door de voorgenomen aanscherping van de Verordening

natuurbescherming halveert de ammoniakemissie in 2028 ten opzichte van de vergunde emissie in 2016. Ten opzichte van de vergunde emissie uit stallen van veehouderijen in 2010 een daling van 60%. De verwachte emissie na aanscherping ligt in 2028 27% lager ten opzichte van de verwachte emissie in 2028 bij de huidige verordening.

In de periode 2020-2028 is de totale afname van de vergunde ammoniakemissie circa 12,5 kiloton ten opzichte van de huidige verordening. Vanaf 2028 zal de vergunde ammoniakemissie verder afgenomen zijn met 3,6 kiloton per jaar ten opzichte van de huidige verordening.

Uit het onderzoek van Pouderoyen blijkt dat 25 tot 30% van de vergunde veestapel is gehuisvest in stallen die als traditioneel zijn aan te merken en die nu 15 jaar of ouder zijn. Dit percentage neemt als gevolg van de maatregelen de komende jaren sterk af.

3.2.2 Minder stikstofdepositie op Brabantse N2000-gebieden

Het wijzigen van de Verordening natuurbescherming leidt er toe dat er meer zekerheid is dat de stikstofdepositie op Brabantse Natura2000 gebieden daalt en dat de doelstelling van het Convenant Stikstof wordt gehaald.

Uit het onderzoek blijkt dat de bijdrage van de emissies uit stallen van veehouderijen op de totale depositie verschilt per Natura2000 gebied. Gemiddeld is dat ongeveer 25-30% van de berekende totale depositie. Een extra daling van 20 tot 25% van de berekende depositie uit stallen leidt dan tot circa 5 tot 7,5 % daling van de berekende totale depositie. Uitgaande van de nu niet benutte latente ruimte in de vergunningen (circa 25%), is de afname van de feitelijke depositie (bij een gelijkblijvende latente ruimte) dan circa 4 tot 5 %.

3.2.3 Positief effect op andere Brabantse natuurgebieden

De depositie uit stallen van Brabantse veehouderijen op overige voor verzuring gevoelige bos- en natuurgebieden in Noord-Brabant (natuurgebieden in Noord-Brabant die zijn aangeduid als kwetsbaar op basis van de Wet ammoniak en veehouderij, maar zonder een status als Natura2000 gebied) neemt gemiddeld met 25% extra af ten opzichte van de daling op basis van de huidige verordening. Ten opzichte van de in 2016 vergunde depositie van stikstof uit stallen van Brabantse veehouderijen op deze bos- en natuurgebieden is er sprake van een halvering van de depositie uit deze stallen.

3.2.4 Positieve effecten op gezondheid en leefomgeving

Het verder terugdringen van de ammoniakemissies uit stallen heeft een bijkomend positief effect op het halen van milieu- en gezondheidsdoelen. Emissies van geur en fijn stof gaan immers ook omlaag. Dit

bevordert het woon- en leefklimaat en vermindert de spanning tussen burgers en veehouders. Uit het onderzoek van Pouderoyen blijkt dat de geuremissies afnemen met 12% tot 68% ten opzichte van de huidige situatie. Voor de afname van de emissies van fijn stof ligt de afname ten opzichte van de huidige situatie tussen 18% en 54%.

Hierdoor komt:

- 93 tot 99% van het oppervlak bebouwde kom onder de GGD-advieswaarde. Dat is nu 91%.

- 89 tot 98 % van de woningen in het buitengebied onder de GGD-advieswaarde. Dat is nu 87%.

Er is gerekend met een bandbreedte omdat de afname van geur en fijn stof sterk afhankelijk is van de stalsystemen die worden toegepast.

Ammoniak draagt via reacties in de lucht bij aan de vorming van secundair fijn stof. Minder ammoniakemissie is dus ook gunstig voor de gezondheid.

3.2.5 Meer PAS-ruimte voor (duurzame) economische ontwikkelingen

De ontwikkelingsruimte in het Programma Aanpak Stikstof (PAS) is beperkt en is in Brabant op diverse plaatsen al op of raakt mogelijk op korte termijn op. Dit betekent dat vergunningverlening (Wet natuurbescherming) niet mogelijk is en economische ontwikkelingen worden geremd. Dit kan een beperking opleveren voor de economische ontwikkeling van andere sectoren in bepaalde gebieden in Brabant. Tot nu toe zien we dat de beperkte ontwikkelingsruimte die er is vrijwel volledig (95%) wordt uitgegeven aan veehouderijen, vooral voor het houden van meer dieren.

Pouderoyen concludeert dat de aanscherping van de Verordening natuurbescherming leidt tot een afname van de vraag om ontwikkelingsruimte vanuit veehouderijen. Deze ontwikkelingsruimte blijft hierdoor beschikbaar voor andere (duurzame) economische ontwikkelingen. Hierdoor ontstaat een eerlijkere verdeling.

Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat de wijziging van de Verordening natuurbescherming tot een extra reductie leidt van de ammoniakemissie van de landbouw ten opzichte van het effect van vigerend rijksbeleid en de generieke maatregelen. De extra reductie kan (deels) omgezet worden tot ontwikkelingsruimte voor (duurzame) economische ontwikkelingen.

Het bovenstaande staat los van de PAS-herstelmaatregelen die vóór 2021 gerealiseerd moeten zijn. Deze maatregelen zijn in ieder geval noodzakelijk om aan de PAS-doelstellingen te voldoen.

3.3 “Botsproef” staldering

Naast de onderzoeken van Connecting Agri & Food en Pouderoyen die respectievelijk de verwachte effecten op omvang en structuur van de veehouderij en de effecten op natuur en milieu hebben onderzocht, wilden wij dat de te verwachten praktische impact van de voorgenomen maatregelen op de bedrijfsvoering van de veehouder in beeld werd gebracht. Daartoe hebben wij een ‘botsproef’ laten uitvoeren. Hiermee is een beeld ontstaan van de door veehouders en hun adviseurs verwachte uitwerking van het maatregelenpakket op veehouderijbedrijven.

De voorgenomen maatregelen zijn voorgelegd aan twee groepen veehouders (in Reusel de Mierden en Boekel) en aan adviseurs. De meningen en verwachtingen van de deelnemers zijn opgenomen in het rapport van [DLV/CLM](#) en hieronder samengevat.

3.3.1 Afname vertrouwen en draagvlak voor transitie bij veehouders

Deelnemers aan de botsproef zien de voorgenomen voorstellen als een zoveelste verzwaring van de eisen aan de veehouderij met bijgevolg een kostenverhoging. Dit staat volgens hen haaks op de behoefte aan een stabiel ondernemersklimaat. Daarbij is het volgens hen demotiverend dat veehouders die voorop lopen en de afgelopen jaren hebben geïnvesteerd in een duurzamere

bedrijfsvoering opnieuw moeten gaan investeren. Hierdoor ervaren zij nauwelijks voordeel van het voorop lopen. Het beeld is dat de veehouders die dat niet hebben gedaan (stilzitters) zo minder zwaar getroffen worden.

3.3.2 Druk op inkomens en bedrijfsmarges

Het instrument staldering als zodanig roept weinig discussie op. De voorgestelde vormgeving waarbij veehouders zelf op een vrije markt de stalderingsmeters moeten verwerven roept wel discussie op. Dit betekent dat zij fors extra kosten moeten maken. Mogelijk gevolg hiervan is dat de afweging tussen de eigen locatie uitbreiden (en stalderen) en het opkopen van een nevenlocatie (zijwaarts uitbreiden) vaker ten gunste van het zijwaarts uitbreiden uitvalt. Ook is er zo volgens deelnemers minder budget beschikbaar voor verduurzaming van de veehouderij. De opbrengst van de staldering komt immers bij de stoppende veehouders terecht. Deelnemers adviseren dan ook om de kosten van staldering zo laag mogelijk te houden, bijvoorbeeld door het aanbod zo groot mogelijk te maken door lege stallen en ruimte voor ruimte te combineren met staldering.

De voorgenomen aanpassing van de Verordening natuurbescherming betekent dat er meer (hogere eisen emissiebeperking) en sneller geïnvesteerd moet worden. Veel bedrijven hebben via het intern salderen nog stallen met oude stalsystemen en moeten die nu versneld aanpassen, iets waar in de investeringsplanning niet is voorzien. Daarnaast hebben bedrijven met weinig eigen vermogen (recent overgenomen, recent geïnvesteerd) een financieringsprobleem.

Deelnemers verwachten dat, gezien de kosten, ondernemers de goedkoopste oplossing kiezen, die mogelijk minder integraal (reductie geur en fijn stofemissie) is. Dit wordt volgens deelnemers versterkt doordat zij bij vermindering van die emissies toekomstige ontwikkelruimte verwachten kwijt te spelen.

Omdat het voorgenomen beleid nog geen voorstellen voor flankerend beleid bevat, is in het kader van de botsproef een eenvoudig pakket geformuleerd en voorgelegd.

De geschatte jaarlijkse kosten van een extra en /of eerdere investering van €250.000 liggen in de orde grootte van € 20-25.000. Het voorgestelde pakket haalt hier maar een zeer beperkt deel (€ 2.000) van af. Daarnaast speelt het probleem van solvabiliteit bij een deel van de bedrijven.

Inzet van een ondersteuningsnetwerk voor stoppende bedrijven wordt als positief ervaren, waarbij men wel een voorkeur heeft voor de vertrouwde adviseur bij de keuzebegeleiding.

3.3.3 Veehouders verwachten problemen bij uitvoering

Deelnemers verwachten dat bij staldering de regio-indeling mogelijk zal leiden tot soms hinderlijke grenseffecten, bijvoorbeeld een bedrijf met locaties in verschillende regio's kan dan niet met eigen locaties stalderen. Deelnemers adviseren te werken met een straal rondom een locatie in plaats van een regio.

Bij de wijziging van de Verordening natuurbescherming zijn grote twijfels bij de haalbaarheid van de termijn van 1 januari 2020, gezien de doorlooptijd van vergunningsprocedures en de beschikbaarheid van stalsystemen voor een aantal veehouderijsectoren.

Het afschaffen van een maximum op de bewerkingscapaciteit mest is een welkome aanpassing. Maar de beperking van bewerking van mest afkomstig van meerdere locaties tot bedrijventerreinen leidt volgens deelnemers naar verwachting tot een aantal praktische problemen. Bedrijven hebben vaak al meer dan één locatie en dat neemt de komende jaren alleen maar toe (zie paragraaf 3.1.3). Deze bedrijven kunnen dan de bewerking van de mest van de locaties binnen het bedrijf niet bundelen. De optie om de aanvoer via pijpleidingen te verzorgen wordt als moeilijk uitvoerbaar en kostbaar gezien door deelnemers. Ook is er twijfel bij deelnemers of er voldoende bedrijventerreinen in de buurt van

veehouderijbedrijven beschikbaar (te krijgen) zijn voor mestbewerking, dit vergt in ieder geval een actieve opstelling van overheden.

3.3.4 Meer mogelijkheden voor een groter bouwblok

Deelnemers vinden dit aantrekkelijke opties, maar verwachten vaak onvoldoende financiële armslag te hebben om ze te benutten. Daar staat tegenover dat ze deze opties het liefst zo snel mogelijk benutten om de mogelijkheden veilig te stellen met oog op toekomstige beleidswijzigingen.

3.4 Consequenties effecten samenhangend maatregelenpakket

Deze paragraaf beschrijft de duiding die de provincie geeft aan de uitkomsten van de drie onderzoeken. Hierbij leggen wij ook relaties met andere processen en onderzoeken en de opbrengst van gesprekken die wij de afgelopen maanden met tal van personen en instanties rond de veehouderij hebben gevoerd. Op basis hiervan hebben wij het uiteindelijke maatregelenpakket bepaald: de invulling van de beleidsmaatregelen en het pakket aan flankerend beleid (zie hoofdstuk 4). In onderstaande tabel zijn de te verwachte effecten zoals hierboven beschreven samengevat opgenomen.

Opbrengsten	Kosten
People	
Minder geurhinder voor omwonenden.	Versneld en meer stoppende veehouderijen.
Minder (secundair) fijn stof is gunstig voor gezondheid.	Afname vertrouwen en draagvlak voor transitie bij veehouders vanwege aanscherping beleid.
Meer maatschappelijk draagvlak voor veehouderij.	Schaalvergroting (weinig draagvlak direct omgeving, landschap).
Aantal bedrijven in nabijheid van woningen neemt af (Beter ruimtelijke structuur).	Zijwaarts uitbreiden heeft effecten op sociale cohesie veehouders en omgeving.
Geen verdere regionale toename van veestapel.	
Meer weidegang.	
Planet	
Ammoniakemissie neemt af. Minder stikstofdepositie op Brabantse N2000-gebieden en overige kwetsbare bos- en natuurgebieden.	Kans op meer end of pipe-systemen (Geen beter stalklimaat voor mens en dier).
Aantal dieren in nabijheid van natuurgebieden neemt af (Rem op regionale concentratie).	
Kans op meer innovatieve alternatieven voor end of pipe-systemen (beter stalklimaat voor mens en dier).	
Profit	
Meer PAS-ruimte voor (duurzame) economische ontwikkelingen.	Druk op inkomens en bedrijfsmarges bij veehouderijen
Eerlijkere verdeling PAS-ruimte over Brabants bedrijfsleven.	Veehouders verwachten problemen bij uitvoering.
Kans op positief effect op (inter)nationale concurrentiepositie op lange termijn.	(inter)nationale concurrentiepositie op korte termijn.
Perspectief op lagere kosten mestafzet.	
Meer mogelijkheden voor een groter bouwblok.	
Kans voor leveranciers innovatieve stalsystemen.	
Minder concurrentienadeel voor ondernemers die al hebben geïnvesteerd in verduurzaming t.o.v. bedrijven met verouderde stallen (lagere productiekosten): level playing field.	

3.4.1 Transitie veehouderij

Ons doel is een veehouderij met sterke bedrijven, met een schone, gezonde en veilige manier van produceren. Daardoor kan de veehouderij weer de maatschappelijk gewaardeerde economische sector zijn die hoort bij Brabant. Wij duiden de uitkomsten van de onderzoeken vanuit dit perspectief.

Aantal bedrijven en hun inkomenspositie

Het maatregelenpakket betekent vooral een versnelling en in beperkte mate een extra afname van het aantal veehouderijbedrijven. Wij willen zo veel mogelijk voorkomen dat bedrijven moeten stoppen die in de huidige situatie als sterk bedrijf zijn aan te merken, maar door de vervroegde en hogere investeringen in de problemen komen. Dat is vooral aan de orde op bedrijven met veel vreemd vermogen, vaak het gevolg van een recente of lopende bedrijfsovername.

Wij willen de kosten van het maatregelenpakket zoveel mogelijk beperken vanuit het perspectief van de transitie veehouderij, bijvoorbeeld door te bevorderen dat er schone en goedkopere stalsystemen komen, door het reduceren van de kosten van mestafzet via ons mestbeleid enzovoort.

Een deel van deze veehouders dat (eerder) stopt gaat op zoek naar andere mogelijkheden om een inkomen te verwerven. Dat kan op de bedrijfslocatie zelf zijn met een andere, niet-agrarische onderneming. Het kan ook een betaalde baan elders zijn. Wij willen deze veehouders ondersteunen zodat dit op een sociaal aanvaardbare manier gebeurt en zij in staat kunnen zijn een alternatief inkomen te verwerven.

Een belangrijke kostenpost in de veehouderij en dan vooral in de varkenshouderij is de afzet van mest. Met ons mestbeleid willen wij een beweging in gang zetten die leidt tot een veehouderij die onderdeel is van een circulaire landbouw. Mest is dan weer een waardevol product en dat leidt naar verwachting tot lagere kosten van de afzet van mest.

Aantal locaties per bedrijf (zijwaarts uitbreiden)

Een goede ruimtelijke structuur van de veehouderij is van groot belang. Minder, goed gelegen locaties met schoon producerende bedrijven betekent minder druk op woon- en natuurgebieden. Dit betekent minder belasting van woningen en natuur, minder verkeer en minder gezondheidsrisico's. Bedrijven worden groter en het aantal locaties per bedrijf neemt toe. Dit laatste noemen we 'zijwaarts uitbreiden'. Zijwaarts uitbreiden vertoont een stijgende trend door de groei van bedrijven in combinatie met de maximering van de omvang van bouwvlakken (2010) en de introductie van de normen voor geur en fijn stof en de BZV (Verordening ruimte 2014). De introductie van staldering in onderhavig voorstel kan deze trend verder versterken.

Binnen de maximale omvang van het bouwvlak heeft uitbreiding op locatie de voorkeur boven zijwaarts uitbreiden. Want dan zijn de eisen vanuit de Verordening ruimte (normen voor geur en fijn stof, BZV en staldering) van toepassing.

Zijwaarts uitbreiden is ongewenst wanneer dit gebeurt naar locaties die niet meer in gebruik zijn omdat dit de sturing op omvang en concentratie van de veestapel vermindert. Om dit tegen te gaan is het wenselijk dat gemeenten lege vergunningen intrekken⁵. Ook is zijwaarts uitbreiden ongewenst als dit gebeurt naar locaties die vlak bij woningen of natuur liggen. Dit laatste sturen wij via de normen voor geur en fijn stof en via de zoneringsin de Verordening ruimte, de zone 'Beperkingen veehouderij'.

Doordat het aantal locaties per bedrijf toeneemt zal ook het aantal locaties waar de veehouder niet zelf bij woont toenemen. Dit kan effecten hebben voor de sociale cohesie/relaties tussen veehouders en omwonenden, aangezien er mogelijk minder (direct) contact is tussen de veehouder en de omgeving.

Om zijwaarts uitbreiden zo min mogelijk te bevorderen is het enerzijds van belang de kosten van staldering zo laag mogelijk te houden en anderzijds de eisen aan veehouderijlocaties scherp te houden.

Een ander aspect van de grotere locaties is de impact op het landschap. Deze wordt vaak als negatief ervaren. Verder ontstaan met grotere bedrijven grotere concentraties van dieren op één plek. Het is nog onvoldoende duidelijk in welke mate dit bezwaarlijk is vanwege volksgezondheid en diergezondheid. Beide aspecten zijn zeer relevant en het is aan de gemeenten om deze steeds op lokale schaal te beoordelen en te wegen. De BZV bevat een stimulans voor veehouders om extra te investeren in landschappelijke inpassing en gezondheid.

---

⁵ Gemeenten kunnen een vergunning intrekken als een stal meer dan drie jaar niet is gebruikt. Niet gerealiseerde vergunningen (stal niet gebouwd) kunnen gemeenten na 26 weken intrekken.

Stilzitters in beweging

Uit het onderzoek van Pouderoyen blijkt dat 25 tot 30% van de vergunde veestapel is gehuisvest in stallen die als traditioneel zijn aan te merken en die nu 15 jaar of ouder zijn. Deze oude stalsystemen zorgen voor een relatief hoge emissie van ammoniak, terwijl er veelal technieken beschikbaar zijn met een lagere ammoniakemissie.

Met de voorgenomen wijziging van de Verordening natuurbescherming worden veehouderijen in beweging gezet om oude stallen aan te passen aan de huidige stand der techniek. Dit betekent vervolgens ook dat meer bedrijven worden getoetst aan de Verordening ruimte en daarmee aan de achtergrondnormen voor geur en fijn stof en de BZV. Ook worden zij getoetst aan de gemeentelijke geurnormen. Op termijn (afhankelijk van de (landelijke) regelgeving) betekent dit ook toetsing aan normen m.b.t. endotoxinen.

Concurrentiepositie Brabantse veehouderij

Als gevolg van het maatregelenpakket hebben Brabantse veehouders te maken met (nog) meer regels dan hun collega's buiten Brabant. Dit is al geruime tijd zo. Desondanks krimpt de Brabantse veestapel niet. Klaarblijkelijk zijn er nog voldoende aantrekkelijke factoren zoals de aanwezigheid van een sterk kenniscluster, toeleverende en afnemende bedrijven die er voor zorgen dat het nog steeds aantrekkelijk is om veehouder te zijn in Brabant. De begrijpelijke vraag of dit met het voorgenomen maatregelenpakket zo blijft, is moeilijk op voorhand te beantwoorden. Wij monitoren dit en betrekken dat bij de evaluatie (zie hoofdstuk 5).

Daarnaast verwachten wij dat ook aan de veehouders buiten Brabant in de toekomst extra investeringen voor zorgvuldigheid worden gevraagd zodat de verschillen weer kleiner worden. Denk bijvoorbeeld aan extra maatregelen in het kader van de PAS en maatregelen om emissies te beperken i.v.m. uitkomsten van het VGO-onderzoek (veehouderij en gezondheid omwonenden) of het Gelderse plussenbeleid (een 'zusje' van de BZV). Ook internationaal zien wij in buurlanden (Duitsland) en wereldwijd (China) de eisen aan impact op de omgeving scherper worden.

Wij verwachten al met al dat versnelling van de transitie veehouderij de (inter)nationale concurrentiepositie op korte termijn negatief beïnvloedt, maar in de toekomst juist positief kan uitpakken voor de (inter)nationale concurrentiepositie.

Wij verwachten dat de maatschappelijke wens om te komen tot systemen die de uitstoot voorkomen of bij de bron aanpakken leidt tot grote innovaties en investeringen in de primaire sector. De toeleverende industrie die zich hier op toelegt zal dus op de wat langere termijn profiteren van deze maatregelen. Ook heeft zij dan een voorsprong op de nationale en internationale markten als elders de eisen aan impact op de omgeving worden aangescherpt.

3.4.2 Vermindering druk op mens en natuur

Met het voorgenomen maatregelenpakket neemt de druk van de veehouderij op mens en natuur substantieel af: minder ammoniakemissies en daarmee minder stikstofdepositie. Maar ook een afname van emissie van geur en fijnstof en dat is gunstig voor de gezondheid.

Uit de onderzoeken komt het risico naar voren dat veehouders voor de relatief goedkope, alleen op ammoniak effectieve oplossingen gaan kiezen. Daarmee blijven kansen voor gelijktijdige emissiereductie van geur en fijn stof onbenut. Met de opbouw van ons flankerend beleid willen wij bevorderen dat deze integrale oplossingen er komen. Dit zijn bij voorkeur stal- en veehouderijsystemen die emissies bij de bron aanpakken, dus zonder of beperkt met end-of-pipe maatregelen als luchtwassers.

Hoofdstuk 4 Voorgestelde maatregelenpakket en flankerend beleid

In hoofdstuk 2 is het voorgenomen pakket aan maatregelen beschreven zoals wij dit in november 2016 bekend hebben gemaakt. Wij hebben vervolgens de effecten op dit maatregelenpakket in beeld laten brengen. Daarnaast is een "botsproef" uitgevoerd met veehouders en heeft het ontwerp van de Verordening ruimte ter inzage gelegen. Hier is in hoofdstuk 3 op ingegaan. Aan de hand hiervan hebben wij het maatregelenpakket gewijzigd en flankerend beleid opgesteld. Parallel daaraan hebben wij op basis van de evaluatie de BZV aangepast, in afstemming met de voorgestelde wijzigingen in de Verordening natuurbescherming en de Verordening ruimte. In dit hoofdstuk wordt het uiteindelijke maatregelenpakket en het flankerend beleid beschreven.

4.1 Brabants Mestbeleid

4.1.1 Mestbewerking

In de [ontwerp-wijziging van de Verordening ruimte](#) is een aantal beleidsmaatregelen opgenomen inzake mestbewerking. Deze zijn onderdeel van een breder pakket, dat wij hebben beschreven in de [statenmededeling van 15 november 2016](#) en moeten dan ook steeds in dat kader worden gezien.

Doel van ons mestbeleid is te komen tot een veehouderij die onderdeel is van een circulaire landbouw die haar kringlopen sluit op de schaal van Noordwest Europa. Het gewenste resultaat is dat mest een waardevol product is dat de bodem voedt en geen emissies of risico's voor gezondheid of veiligheid veroorzaakt. Om dit te bereiken is het wenselijk dat er uiteindelijk geen onbewerkte drijfmest meer wordt opgeslagen of aangewend, wat betekent dat er een ruime mestbewerkingscapaciteit nodig is. Daarnaast is een toereikende capaciteit van mestbewerking van belang om de prikkel tot het illegaal lozen of uitrijden van mest te verminderen, onverlet de verantwoordelijkheid van veehouders en anderen om zich aan de wet te houden.

De maatregelen in de Verordening ruimte hebben betrekking op de ruimtelijke aspecten: locaties, volume van bewerking en risico's. In de inspraak is op deze drie onderdelen veel gereageerd. In de botsproef werd vooral ingegaan op het locatiebeleid.

Maximum op bewerkingscapaciteit

Ons voornemen geen maximum meer te hanteren voor de bewerkingscapaciteit in Brabant roept veel weerstand op. Er is vrees dat hierdoor de veestapel weer gaat groeien. Juist om dit te voorkomen introduceren wij staldering. Ook wordt de verwachting geuit dat Brabant daarmee het merendeel van de Nederlandse mestbewerking zal gaan huisvesten. Dat is geen reële verwachting. Elders in het land zijn succesvolle bewerkingsinitiatieven die forse volumes aan mest bewerken. Bovendien maken transportkosten een belangrijk deel uit van de kosten van mestafzet en -bewerking, zodat het economisch niet verantwoord is mest over grote afstanden te transporteren.

Gelet op de maatschappelijke onrust die is ontstaan door ons voornemen om de maximale capaciteit te laten vervallen, stellen wij aan PS voor om beleidsmatig een plafond aan de bewerkingscapaciteit te handhaven, zijnde het Brabantse mestoverschot. Dit is het verschil tussen de productie van mest en de hoeveelheid mest die binnen de aanwendingsnormen op cultuurgrond in Brabant kan worden aangewend, berekend in kilo's fosfaat, analoog aan de nationale wetgeving. Dit doen wij door de vergunningverlening voor mestbewerkingsinitiatieven, waarbij wij bevoegd gezag zijn, nauwgezet te monitoren. Op het moment dat de door ons vergunde capaciteit 80% van het Brabantse mestoverschot bedraagt, bereiden wij een voorstel tot wijziging van de Verordening ruimte voor gericht op het opnemen van een verbod op mestbewerking, waarbij wij tevens een afweging voorleggen aan PS gericht op het nemen van een voorbereidingsbesluit. Bij dit percentage is er voldoende tijd de benodigde aanpassingen in de Verordening ruimte door te voeren.

Parallel hieraan bezien wij met gemeenten hoe het zicht op de kleinere installaties, waarvoor de gemeenten bevoegd gezag zijn, kan worden verbeterd, bijvoorbeeld door deze op te nemen in het BVB (Bestand Veehouderijbedrijven Brabant).

Bewerkingslocaties

De ontwerp-wijziging van de Verordening ruimte biedt geen ruimte aan de bewerking van mest afkomstig van meerdere locaties van eenzelfde bedrijf in het buitengebied. Dit is een weloverwogen keuze. Mestbewerking is bij een schaal groter dan bewerking op de locatie waar de mest ontstaat een industriële activiteit die vanuit een goede ruimtelijke ordening en zorgvuldig ruimtegebruik thuis hoort op een daarvoor geschikt bedrijventerrein, net als andere aan de veehouderij gelieerde industriële activiteiten (slachterijen, voerfabrieken, zuivelfabrieken e.d.). Dan kan er een goede afweging worden gemaakt over aspecten als logistiek, infrastructuur en ligging ten opzichte van kwetsbare functies als wonen. Juist bij de ontwikkeling van dit soort grootschalige bedrijventerreinen zijn uitgebreide onderzoeken gedaan en borgen ingebouwd om overlast en hinder naar de omgeving zoveel mogelijk in te perken. Dit soort bedrijventerreinen liggen vanuit hun aard goed ontsloten en op afstand van woongebieden. In het buitengebied is er juist een vergaande menging van functies opgetreden waardoor dit soort industriële activiteiten tot overlast leidt. Wij handhaven daarom deze beleidslijn.

Gezondheid

In de inspraak op de Verordening ruimte wordt de zorg geuit over de gezondheidsrisico's van mestbewerking. Wij onderkennen de mogelijke risico's van mestbewerking voor de volksgezondheid. Via onze bevoegdheid bij het verlenen van de omgevingsvergunning milieu, verbinden wij voorwaarden aan de wijze waarop een inrichting wordt ontworpen, gebouwd en geëxploiteerd. Wij ontwikkelen, uitgaande van het voorzorgsbeginsel, een beleidsregel om de risico's voor volksgezondheid tot een minimum te reduceren. Dit houdt in dat wij, gezien de ernst van de potentiële risico's, het zekere voor het onzekere nemen. Dit betekent dat er in principe geen emissies van deeltjes van virale en bacteriële oorsprong vanuit een mestbewerkingsinstallatie mogen plaatsvinden. Het zogenaamde 'potdicht-principe'. Wij passen dit uiteraard ook toe bij de vergunningverlening voor initiatieven die mogelijk worden door aanpassing van de Verordening ruimte. Streven is deze beleidsregel in het najaar gereed te hebben. Tot die tijd eisen we bij vergunningsaanvragen dat wordt aangetoond dat er (nagenoeg) geen emissies van deeltjes van virale en bacteriële oorsprong plaatsvinden. Wij vragen gemeenten dezelfde werkwijze te hanteren. Door het opzetten van een Brabantbreed kennisteam Mestverwerking bij en door de 3 omgevingsdiensten bevorderen wij in zijn algemeenheid een optimale beschikbaarheid en benutting van deskundigheid inzake mestbewerking bij de vergunningverlening.

4.1.2 Staldering

Uit het onderzoek naar de gevolgen voor omvang en structuur van de veehouderij (paragraaf 3.1), de botsproef (paragraaf 3.3) en de inspraak op de Verordening ruimte komen de volgende majeure punten rond de invoering van staldering naar voren:

- a) De regeling is complex en wordt te snel ingevoerd.
- b) De verwachting is dat een vrije 'stalderingsmarkt' leidt tot hoge kosten voor uitbreidende veehouders en daarmee een impuls geeft tot zijwaarts uitbreiden en verminderde verduurzaming door een verminderde dynamiek in de veehouderij.
- c) Veehouders die willen uitbreiden moeten de kosten van de stalderingsmeten enkele jaren voorfinancieren.

- d) De regeling verplicht veehouders die hun stallen uitbreiden zonder dat het aantal dieren toeneemt (voor dierenwelzijn of om stallen aan te passen aan de aangescherpte eisen uit de Verordening natuurbescherming) toch te staldereen, hetgeen als onterecht wordt ervaren.
- e) De dringende wens om lege vergunningen en leegstaande stallen te betrekken in de staldereen om zo het aanbod aan staldereenmeters te vergroten en daarmee de prijs ervan te verlagen. Ook levert dit een bijdrage aan het opheffen van bestaande leegstand.
- f) De regio-indeling verkleint de markt en verhoogt daarmee de kosten en gaat gepaard met ongewenste grenseffecten.

Daarnaast komen uit de inspraak nog diverse meer (uitvoerings)technische en juridische punten naar voren, die worden behandeld in de Nota van Inspraak.

In de volgende paragrafen gaan wij in op genoemde majeure punten. Basisgedachte is dat wij een zo eenvoudig mogelijke aanpak willen die maximaal bijdraagt aan de transitie veehouderij. Daarbij willen wij de kosten voor alle betrokken partijen zo beperkt mogelijk houden.

Stalderingsloket

De ontwerp-wijziging van de Verordening ruimte gaat uit van een vrije 'stalderingsmarkt' waarin uitbreidende veehouders zelf zorgen voor het verkrijgen van 'stalderingsmeters'. Gelet op de onderzoeken en inspraakreacties onderkennen wij dat dit een aantal belangrijke nadelen heeft, de punten a tot en met c hiervoor genoemd. Dit is voor ons reden om een stalderingsloket in te stellen. Dit loket koopt en verkoopt stalderingsmeters, waarbij de opdracht is deze prijs zo laag mogelijk te houden. Om dit te bereiken is het nodig dat het stalderingsloket een monopoliepositie krijgt. Dit leggen wij daarom vast.

Met dit voorstel sluiten wij beter aan bij de uitkomst van de dialoog mestbeleid. Die bevatte een voorstel voor een stalderingsdienst, echter zonder monopolie en daarmee afhankelijk van de stalderingsmarkt. Wij lichten hieronder toe waarom een loket verkieslijk is boven een vrije markt.

Transitie veehouderij

Met het instellen van een loket met een monopolie verdwijnt de dynamiek van een vrije markt en het daaraan gekoppelde risico op oplopende en steeds hogere kosten voor de uitbreidende veehouders. Door de kosten te beperken, wordt het risico op zijwaarts uitbreiden ingeperkt. Hier staat tegenover dat het loket stoppende veehouders een voldoende aantrekkelijk arrangement moet aanbieden om stalderingsmeters te kunnen inkopen. Via een nauwe samenwerking met het Ondersteuningsnetwerk Transitie Veehouderij Brabant (zie paragraaf 4.4.6) zien wij voldoende mogelijkheden een dergelijk pakket aan te bieden zonder dat dit tot hoge kosten voor de uitbreidende veehouder leidt. Deze kosten kunnen nog verder gereduceerd worden wanneer gemeenten besluiten de regeling kwaliteitsverbetering landschap (artikel 3.2 Verordening ruimte) mede in te zetten voor sloop van leegstaande stallen of wanneer andere (gemeentelijke) geldstromen worden ingezet.

Met het instellen van het stalderingsloket ontstaat ook de mogelijkheid te differentiëren in arrangement en prijs. Bijvoorbeeld aan de inkoopzijde naar de ligging van locaties: een aantrekkelijker arrangement voor locaties nabij wonen of natuur. En aan de verkoopzijde naarmate een veehouderij verder excelleert in de transitie een gunstiger prijs.

Kosten en financiering

Met het stalderingsloket verhelpen wij een belangrijk bezwaar dat uit de verkenning van de economische effecten en botsproef naar voren kwam. Het is zo niet meer nodig dat veehouders eerst moeten investeren voordat zij een vergunning voor uitbreiding kunnen aanvragen.

Het beoordelen van welke stallen wel en welke niet in aanmerking komen voor staldering is tamelijk complex. Gelet op het niet al te grote aantal gevallen per gemeente⁶ is het tamelijk inefficiënt alle gemeenten zich dit eigen te laten maken. Door de uitvoering bij het stalderingsloket te leggen, wordt dit ondervangen. Consequentie is wel dat de uitvoeringskosten bij de provincie komen. Dit achten wij acceptabel, waarbij wij van de gemeenten verwachten dat zij een stevige bijdrage leveren in het Ondersteuningsnetwerk Transitie Veehouderij Brabant, het intrekken van lege vergunningen en de aanpak van leegstand en het actueel houden van het bestemmingsplan zoals hieronder beschreven. Wij hebben het voornemen de inzet van het loket mede af te laten hangen van de mate waarin gemeenten effectief zijn op genoemde punten.

Het loket werkt vraaggestuurd: vanuit de behoefte aan stalderingsmeters bij uitbreidende veehouders koopt het loket in bij stoppende veehouders. Dit beperkt de financiële risico's van het loket.

Staldering en uitbreidingen voor dierenwelzijn en milieu

De inzet van staldering bij het uitbreiden van stallen zonder dat het aantal dieren toeneemt, wordt ervaren als onrechtvaardig en contraproductief. Dit doet zich met name voor wanneer veehouders omschakelen naar een marktconcept met hogere dierenwelzijnseisen (Beter leven e.d.) en zij niet minder vee willen gaan houden. Ook kan het aan de orde zijn wanneer een veehouder zijn stal moet aanpassen om te voldoen aan de (nieuwe) eisen van de Verordening natuurbescherming, bijvoorbeeld om een luchtkanaal naar een luchtwasser aan te bouwen.

Wij handhaven deze stalderingsverplichting omdat de regeling anders te complex en moeilijk uitvoerbaar wordt. Bovendien geldt voor de inbreng van stallen voor staldering ook dat sluisen en kanalen voor luchtwassers indien aan de orde meetellen voor staldering.

Bij omschakeling naar marktconcepten met hoge dierenwelzijnseisen geldt verder dat deze vaak ook een betere opbrengst per dier genereren.

Lege vergunningen en stallen

Uit zowel de botsproef als de inspraak komt het voorstel naar voren om stalderen uit te breiden met lege stallen (stallen die niet voldoen aan de eisen van bestaande stal uit de Verordening ruimte) en lege vergunningen (onherroepelijke, nog niet gerealiseerde vergunningen). Enerzijds vanuit de gedachte dat er zo een groter aanbod en daarmee lagere prijs voor stalderingsmeters ontstaat. Anderzijds omdat dit bijdraagt aan de aanpak leegstand en het risico verkleint op zijwaarts uitbreiden.

Wij onderschrijven de noodzaak van zo min mogelijk lege stallen en vergunningen in Brabant uit oogpunt van ruimtelijke kwaliteit, veiligheid (criminaliteit in lege gebouwen) en optimale sturing op omvang en regionale concentratie van de veestapel. Wij zetten dan ook samen met gemeenten in op een offensieve aanpak van leegstand en lege vergunningen. Gemeenten die hierin voorop lopen kunnen rekenen op een steviger ondersteuning vanuit instrumenten als het Ondersteuningsnetwerk Transitie Veehouderij Brabant (zie paragraaf 4.4.6).

Wij vinden het echter ongewenst om te stalderen met lege stallen of lege vergunningen. Ten eerste ondermijnt dit het primaire doel van staldering: grip op de omvang en regionale verdeling van de veestapel. Daarnaast is het strijdig met het principe dat een eigenaar verantwoordelijk is voor het ordentelijk opruimen van overtollige bebouwing. Door met lege stallen te stalderen komt die verantwoordelijkheid bij de ontwikkelende veehouder te liggen. En het beloont het afwachtende gedrag van de eigenaar van de lege stal. Ook beloont het gemeenten die afwachtend opereren: zij worden ontzorgd waar actieve gemeenten relatief weinig baat hebben bij staldering met lege stallen en lege vergunningen.

---

⁶ Op basis van de ervaringen de laatste jaren verwachten wij de komende jaren jaarlijks ca 100 aanvragen voor uitbreidingen en op basis van de verkenning van Connecting Agri & Food 200 aanmeldingen van stoppende veehouders. Verdeeld over 46 stalderingsgemeenten is dit ca 6 gevallen per jaar.

Het eerste bezwaar (verlies sturing op de omvang en concentratie veestapel) is in principe te verhelpen met een regeling met verschillende afrotingspercentages, maar een dergelijke complexiteit achten wij ongewenst. Daarnaast zijn er andere instrumenten om bestaande leegstand terug te dringen, zoals slopen overtollige bebouwing bij herbestemming of door een slimme inzet van de regeling kwaliteitsverbetering landschap door gemeenten.

Regio-indeling staldering

In de inspraak en de botsproef wordt naar voren gebracht dat de regio-indeling nadelig kan werken voor bedrijven op of nabij de grenzen of voor bedrijven met locaties in verschillende regio's. In de botsproef is voorgesteld niet met regio's maar met een afstand tussen uitbreidings- en stalderingslocatie te werken om grenseffecten te voorkomen. Deze optie is in de dialoog mestbeleid ook aan de orde geweest.

Belangrijk nadeel van een regio-indeling is dat bedrijven aan de rand van het stalderingsgebied een kleiner werkingsgebied hebben. Dit ondervangen met een variabele afstand maakt de regeling weer erg complex. Daarnaast heeft het werken met regio's het voordeel van duidelijkheid: iedereen weet in één oogopslag waar hij aan toe is.

In de inspraak is opgemerkt dat de regio rond de stad Eindhoven te klein is om voldoende aanbod van stalderingsmeters te genereren. Nadere analyse van de omvang van de veehouderij in dit gebied bevestigt dat de veedichtheid relatief laag is, maar ook dat deze regio grotendeels bestaat uit stedelijk gebied en de zone Beperking Veehouderij. Dit betekent dat de verwachting reëel is dat er meer aanbod aan stalderingsmeters is dan dat er vraag naar is vanuit het beperkte aantal bedrijven dat zal willen uitbreiden. De eventuele oplossing, bij de Kempen voegen, heeft als risico dat de veehouderij in de Kempen groeit, gevoed vanuit de regio ten zuiden van Eindhoven. Wij handhaven dan ook de regio-indeling. Mocht blijken dat er toch problemen optreden, dan kunnen Gedeputeerde Staten op grond van artikel 26.2 de regio-indeling aanpassen.

De totale stalderingsregeling

Met in acht name van het voorgaande ziet de stalderingsregeling er samengevat als volgt uit (zie de aanpassing Verordening ruimte voor de juridisch bindende teksten):

- Voor het oprichten of in gebruik nemen van een nieuw dierenverblijf (stal) moet elders in dezelfde regio met een of meer stallen worden gestaldeerd.
- Te stalderen stallen moeten gedurende drie jaar voorafgaand aan de introductie van stalderen (datum 17 maart 2017), geheel of gedeeltelijk bedrijfsmatig in gebruik zijn geweest conform een geldige omgevingsvergunning.
- De stalderen stal is gesloopt of herbestemd bij aanvraag van een vergunning voor oprichten of in gebruik nemen van een stal.
- Voor het stalderen geldt een oppervlaktefactor van 110%. Dit betekent dat voor uitbreiding van stallen minimaal 110% sanering (sloop of herbestemming) van bestaande stallen noodzakelijk is.
- Staldering is alleen mogelijk met een stalderingsbewijs van het in te stellen stalderingsloket.
- Staldering geldt voor dierenverblijven voor hokdieren. Dit zijn alle soorten vee, uitgezonderd melkrundvee, schapen en nertsen. Staldering mag over sectoren plaatsvinden.
- Staldering geldt alleen in de zes stalderingsgebieden waarbinnen de staldering dient plaats te vinden.

In paragraaf 2.1.2 hebben wij reeds de argumentatie voor staldering weergegeven.

4.1.3 Omvang bouwblok

In de [ontwerp-wijziging van de Verordening ruimte](#) zijn twee nieuwe mogelijkheden opgenomen om bedrijven die vooroplopen in de transitie extra ruimte te geven. Bedrijven met een heel hoge BZV-score (8,5 of hoger) of die extra ruimte nodig hebben voor dierenwelzijn kunnen tot 2 hectare

groeien. Daarnaast is voorgesteld om de bestaande regeling rond het opheffen van een overlast situatie aan te passen. Dit alles binnen een aantal stringente randvoorwaarden. Uit de botsproef komt naar voren dat veehouders deze opties interessant vinden.

Het bieden van deze mogelijkheden roept discussie op. Uit de inspraak komen enkele belangrijke hoofdpunten naar voren: zijn er wel geschikte plekken voor dergelijke grote bedrijven en kan die schaalgrootte wel duurzaam zijn?

Hieronder gaan wij in op deze punten. Onze conclusie is dat de regeling wordt aangepast, wij laten de verruiming met oog op dierenwelzijn vooralsnog vallen.

Goede locaties

In het ontwerp van de Verordening ruimte stellen wij geen specifieke eisen aan de locatie van een eventueel groter bouwperceel. Dit is ook niet nodig omdat de reguliere eisen gelden uit de Verordening ruimte die voor iedere uitbreiding gelden. Belangrijke voorwaarden zijn de normen voor de achtergrondbelasting van geur en fijn stof, de BZV, afweging ten opzichte van omliggende functies en waarden en de landschappelijke inpassing. Binnen de zone Beperkingen Veehouderij die rond veel woon- en natuurgebieden ligt, geldt voorts dat geen uitbreiding mogelijk is. Met onderhavige aanpassing van de Verordening komt daar staldering bij.

Wij zijn van mening dat deze randvoorwaarden voldoende borg bieden om ongewenste situaties tegen te gaan. Die bieden ze al bij de reguliere maximale omvang van een bouwvlak (1,5 ha) en een groter bouwvlak brengt daar geen wezenlijke verandering in.

Wij vinden het nodig noch wenselijk om daar op provinciale schaal verdergaande eisen aan te stellen. Uiteraard hebben gemeenten de taak en bevoegdheid om op lokale schaal een nadere afweging te maken en die te verankeren in hun structuurvisie en bestemmingsplan.

Schaalgrootte

Er zijn signalen dat de meestal open veehouderijsystemen met veel dierenwelzijn extra risico's voor de volksgezondheid met zich meebrengen, met name in de pluimveehouderij. Deze worden groter naarmate bedrijven groter zijn. Vanuit het voorzorgsbeginsel laten wij daarom de mogelijkheid voor een ruimer bouwperceel voor bedrijven met een hoog niveau van dierenwelzijn vervallen. Mocht de komende jaren blijken dat er behoefte is aan meer ruimte voor bedrijven met een hoog niveau van dierenwelzijn en dat dit gelet op de laatste gezondheidsinzichten verantwoord is, dan komen wij met nieuwe voorstellen in deze.

4.2 Verordening natuurbescherming en PAS

4.2.1 Wijziging emissiereducerende eisen (bijlage 2 Verordening)

Op 13 juni 2017 hebben wij besloten om de emissiereducerende eisen zoals genoemd in bijlage 2 van de Verordening natuurbescherming op de volgende manier te wijzigen.

Diercategorie	Reductiepercentage bijlage 2					
	Huidige		Gewijzigd			
	2020	2028	2017	2020	2024	2028
Melkkoeien (beweiden)	26	40	43	43	51	51
Melkkoeien (niet beweiden)	26	70	46	54	62	70
Vleeskalveren tot 8 mnd	29	85	50	50	70	85
Geiten alle categorieën	0	0	70	70	85	85
Varkens alle categorieën	85	85	85	85	85	85
Leghennen	83	85	83	85	85	85
Vleeskuiken-ouderdieren	25	85	25	40	60	85
Vleeskuikens	56	85	70	70	85	85

De reductiepercentages zijn afgeleid van de landelijk vastgestelde ammoniak-emissiefactoren van alle toegelaten stalsystemen in de Regeling ammoniak en veehouderij (Rav). Regelmatig herziet het Rijk de Rav waarbij de nieuwste staltechnieken met bijbehorende emissiewaarden worden opgenomen. Zo krijgen bijvoorbeeld de eerste stalsystemen die mest scheiden aan de bron en die nu nog in de praktijk worden getest bij goed gevolg een Rav-code.

De wijzigingen van de emissiereducerende eisen zoals hierboven aangegeven, hebben wij gebaseerd op een advies van de Commissie van Deskundigen.

De streefreductie-eisen worden voor diverse diercategorieën in stappen verhoogd. Hiermee willen wij veehouders stimuleren snel verouderde stallen aan te passen. Het voordeel daarbij is een lager emissiereductie-eis dan wanneer langer gewacht wordt.

Het wijzigen van de emissiereducerende eisen gebeurt in principe aan de hand van een beoordeling op "beschikbaarheid" en "betaalbaarheid" van stalsystemen. Hierbij wordt opgemerkt dat in bijlage 2 nu ook de reductiepercentages voor de jaren 2020, 2024 en 2028 zijn opgenomen. De streefreducties voor 2020, 2024 en 2028 zijn de maximale emissiewaarden die wij willen gaan hanteren in desbetreffende jaren.

Hiermee stimuleren wij fabrikanten en de veehouderijsector om nieuwe stalsystemen te gaan ontwikkelen die hieraan voldoen. Deze reductiepercentages zijn deels met de huidige stalsystemen in de Regeling ammoniak en veehouderij nog beperkt of niet haalbaar. Door deze nu aan te kondigen en vast te leggen kunnen systeemontwikkelaars hierop anticiperen.

Dit nieuwe principe werkt alleen als de systeemontwikkelaars vertrouwen dat de nieuwe systemen ook toegepast zullen worden. Het is dan ook belangrijk dat oude stalsystemen niet ongelimiteerd toegepast kunnen worden. Het opnemen van de bepaling in de Verordening natuurbescherming dat verouderde stalsystemen aangepast moeten worden, is dan ook essentieel.

Indien blijkt dat er op de genoemde tijdstippen nog geen stalsystemen zijn waarmee deze reductiepercentages gehaald kunnen worden, bezien wij de mogelijkheid om aanvullend op het stalsysteem de ammoniakemissie verder te reduceren met managementmaatregelen.

4.2.2 Verouderde stalsystemen

In de huidige Verordening natuurbescherming dienen nieuwe stallen direct te voldoen aan de emissiereducerende eisen in bijlage 2 van de Verordening. De bestaande stallen van een bedrijf dienen uiterlijk op 1 januari 2028 gemiddeld (op bedrijfsniveau) te voldoen.

Voorgesteld wordt dat verouderde stalsystemen op 1 januari 2020 die op dit moment nog niet voldoen aan het huidige Besluit emissiearme huisvesting op 1 januari 2020 voldoen aan de emissiereducerende eisen in bijlage 2 van de Verordening. Verouderde stalsystemen die op dit moment wel voldoen aan het huidige Besluit emissiearme huisvesting mogen onder voorwaarde op 1 januari 2022 voldoen aan de bijlage 2 van de Verordening. Voor verouderde stalsystemen is een differentiatie per diercategorie aangebracht aan de hand van de afschrijvingstermijn voor stalsystemen. Dit komt erop neer dat stalsystemen moeten worden aangepast op 1 januari 2020/ 1 januari 2022 als zij ouder zijn dan:

- 20 jaar voor rundvee;
- 15 jaar voor de overige diercategorieën.

Voor het voldoen op 1 januari 2020 hebben wij aangesloten bij de Stoppersregeling uit het Landelijk Actieplan Ammoniak. Bedrijven die vallen onder deze regeling en van plan waren te zijner tijd te stoppen, hoeven onder voorwaarden (na het nemen van maatregelen zoals het houden van minder dieren) niet te voldoen aan het Besluit emissiearme huisvesting. Deze regeling eindigt op 1 januari 2020. Deze bedrijven moeten dan stoppen. Als ze toch doorgaan, moeten ze alsnog voldoen aan het Besluit emissiearme huisvesting. Dit betekent dat deze bedrijven op dat moment aanpassingen moeten doorvoeren aan hun stallen. Bij dit investeringsmoment sluit de wijziging van de Verordening natuurbescherming aan. Bedrijven die toch doorgaan dienen dan niet slechts aan de eisen van het Besluit emissiearme huisvesting te voldoen maar direct ook aan de vereisten van bijlage 2 van de Verordening natuurbescherming.

Deze datum is voor deze groep van veehouders al geruime tijd bekend zodat ze daar tijdig op hebben kunnen anticiperen. Er zijn in Brabant circa 1.500 locaties, die niet voldoen aan het Besluit emissiearme huisvesting.

Er zijn ook veehouders met stallen waarbij een stalsysteem is toegepast waarvoor de vergunning meer dan 20 jaar (rundvee) of 15 jaar (overige diercategorieën) geleden is afgegeven en die voldoen aan het huidige Besluit emissiearme huisvesting maar niet aan de eisen van bijlage 2 van de verordening. Voor deze veehouders kan 2,5 jaar voor het vergunningentraject en de daadwerkelijke realisatie krap zijn.

Deze veehouders moeten met een wijziging van de Verordening natuurbescherming zorgen dat zij op 1 januari 2022 deze stallen hebben aangepast. Voorwaarde is wel dat op 1 januari 2020 een ontvankelijke en vergunbare aanvraag voor een omgevingsvergunning, onderdeel milieu, dan wel een melding ingevolge het Activiteitenbesluit is ingediend. Hiermee hebben zij na inwerkingtreding van de gewijzigde Verordening natuurbescherming 4,5 jaar tijd. In deze periode dient de vergunningprocedure afgerond te zijn en de stalaanpassingen daadwerkelijk gerealiseerd te zijn.

De termijn van 15 jaar respectievelijk 20 jaar begint te lopen vanaf het moment dat de eerste vergunning voor het betreffende huisvestingssysteem onherroepelijk is geworden of dat daarvoor een melding voor de eerste keer is ingediend. Er is gekozen om niet uit te gaan van de datum van afgifte

van de betreffende vergunning omdat ingeval van bezwaar- en beroepsprocedures het nog enkele jaren kan duren voordat een veehouder het systeem daadwerkelijk kan toepassen.

4.2.3 Intern salderen

In de huidige Verordening natuurbescherming dienen stallen van een bedrijf uiterlijk op 1 januari 2028 gemiddeld (bedrijfsniveau) te voldoen.

Intern salderen binnen een bedrijf en binnen een stal is niet meer toegestaan. Dit betekent dat alle dieren gehuisvest moeten zijn in stallen die voldoen aan de emissiereducerende eisen in bijlage 2 van de Verordening. Voor nieuwe stallen geldt dit per direct, voor bestaande stallen geldt het kader zoals omschreven in paragraaf 4.2.2.

4.2.4 PAS-ontwikkelingsruimte

Conform de beleidsregel PAS geven wij bij de N2000-gebieden Deurnsche- en Mariapeel, Grootte Peel, Strabrechtse Heide & Beuven en Kampina & Oisterwijkse Vennen geen ontwikkelingsruimte uit aan vergunningplichtige ontwikkelingen. Hier kunnen alleen initiatieven die minder ontwikkelingsruimte vragen, gemeld worden.

Wij beschermen deze gebieden extra omdat hier zeer kwetsbare habitattypen voorkomen die ook nog eens overbelast zijn. Met de voorgenomen wijzigingen van de Verordening natuurbescherming en ruimte wordt de ammoniakemissie uit stallen en de stikstofdepositie flink teruggedrongen. Daarmee achten wij deze extra bescherming vanaf 1 januari 2020 niet meer nodig. Dit betekent dat wij vanaf 1 januari 2020 ook weer PAS-ontwikkelingsruimte kunnen uitgeven aan vergunningplichtige (duurzame) economische ontwikkelingen in deze regio's. Wij passen de beleidsregel PAS hierop aan.

Wij zetten ons in om te zorgen dat er voldoende PAS-ontwikkelingsruimte is voor (duurzame) economische ontwikkelingen. Door de wijzigingen van de Verordening natuurbescherming blijft er in heel Brabant meer PAS-ontwikkelingsruimte over voor (duurzame) economische ontwikkelingen en wordt deze eerlijker verdeeld over het Brabants bedrijfsleven.

De wijziging van de Verordening natuurbescherming leidt verder tot een extra reductie van de ammoniakemissie van de landbouw ten opzichte van het effect van vigerend rijksbeleid en de generieke maatregelen. Deze extra reductie ontstaat vanaf 2020 en kan (deels) omgezet worden voor ontwikkelingsruimte voor (duurzame) economische ontwikkelingen. Wij hebben besloten om in aanloop naar een volgende PAS-periode, die op 1 juli 2021 ingaat, de dan beschikbare hoeveelheid ontwikkelingsruimte voor Brabant te beoordelen en op dat moment te besluiten hoe wij deze extra reductie verdelen over extra ontwikkelingsruimte voor (duurzame) ontwikkelingen en extra depositievermindering voor de natuur.

4.3 BZV

Bij het vaststellen van de BZV versie 1.1 hebben wij in samenspraak met Provinciale Staten en de partners besloten dat de BZV jaarlijks wordt bijgesteld. De ontwerp-BZV 2.0 is nu aangepast naar aanleiding van de tussentijdse evaluatie en het advies van BrabantAdvies. De BZV is onderdeel van het samenhangend maatregelenpakket.

Het ontwerp van BZV 2.0 is op 13 juni 2017 door GS vastgesteld en ligt ter inzage van 17 juni tot en met 14 juli 2017.

4.3.1 Wijzigingen in BZV

In de Statenmededeling over het ontwerp van BZV versie 2.0 zijn de wijzigingen nader beschreven, de belangrijkste wijzigingen zijn als volgt.

Aanpassingen in wet- en regelgeving zijn verwerkt

De BZV belooft alleen bovenwettelijke maatregelen. In tussentijd zijn de wettelijke eisen aangescherpt. In juli 2015 is het Besluit emissiearme huisvesting landbouwhuisdieren (Behl) en de bijlage van de Verordening natuurbescherming aangescherpt. In het Behl zijn zowel de emissie-eisen voor ammoniak aangescherpt als die voor fijnstof in nieuwe pluimveestallen. Pluimveebedrijven moeten voor fijnstof aan hogere eisen voldoen. De geurnorm voor vleeskuikens is aangepast conform de regeling geurhinder en veehouderij.

Ambitieniveau is verhoogd van 7,0 naar 7,25

In BZV versie 1.0, 1.1 en 1.2 was de minimumscore 7,0. In versie 2.0 is het ambitieniveau van de BZV verhoogd, de minimumscore gaat van 7,00 naar nu 7,25. De BZV zet hiermee een volgende stap in de verdergaande verduurzaming van bedrijven die zich ontwikkelen. De hogere score is voor alle sectoren haalbaar. Maatregelen die sterk bijdragen aan de maatschappelijke acceptatie van de veehouderij komen nu in beeld om deze hogere BZV score te halen. Bijvoorbeeld extra landschappelijke inpassing en het terugdringen van geur en fijnstof. Dit laatste sluit aan bij de maatregelen die bedrijven moeten gaan nemen om aan de Verordening natuurbescherming te voldoen.

Een ondernemer kan overigens geen 10 scoren bij de BZV, omdat er nog geen stalsystemen zijn die de emissie van ammoniak, geur en fijnstof tot nul reduceren en omdat enkele maatregelen anderen uitsluiten. Zo kunnen er bijvoorbeeld voor buitenuitloop van dieren punten gescoord worden voor dierenwelzijn. Dit is echter ongewenst voor de volksgezondheid, deze maatregel levert daarom geen punten op voor gezondheid.

Certificaten zijn geactualiseerd

De certificaten zijn opnieuw beoordeeld. Door de hogere eisen die sommige certificaten stellen is de BZV score voor een aantal certificaten hoger geworden. Het voornemen is om twee nieuwe certificaten op te nemen: de nieuwe AH Kip en Keten Duurzaam Varkensvlees.

De certificaten bevatten nog geen maatregelen uit de pijler Inrichting & Omgeving, de minimumscores voor de pijlers Certificaten en Inrichting&Omgeving blijven daarom ongewijzigd. Hiermee hebben veehouders keuze of ze meer punten verdienen door te kiezen voor een ketenconcept met verdergaande verduurzamingsmaatregelen of door maatregelen te kiezen uit de pijler Inrichting & Omgeving.

Bij certificaten is -omwille van de vereenvoudiging van de BZV- de optie verkend om de thema's dierenwelzijn, brandveiligheid en energie te laten vervallen. Dit zijn echter thema's die maatschappelijk van groot belang zijn. Deze worden daarom in de BZV 2.0 gehandhaafd. Door ze via certificaten in de BZV te blijven belonen, stimuleren we deze maatschappelijk gewenste ontwikkelingen zonder dat het leidt tot een complexere BZV.

Daarnaast zijn wij in gesprek met de opdrachtgevers van de ketenkwaliteitssystemen. Wij streven er naar om ketenontwikkeling en lokale issues dichter bij elkaar te brengen en onze inzet op het uiteindelijk kunnen stoppen met de BZV te concretiseren. Nieuwe marktconcepten en ketenkwaliteitssystemen kunnen veehouders -sterker dan de BZV- stimuleren om te verduurzamen.

Veranderingen in de maatlatten

In de maatlatten van de BZV hebben wij de volgende aanpassingen doorgevoerd:

1. De *maatlat ammoniak* is verwijderd. Reden hiervoor is dat de Verordening natuurbescherming wordt aangepast (zie paragraaf 4.2). De eisen voor nieuwe stallen worden strenger en deze gaan ook voor bestaande stallen gelden. Door de aanscherping worden de eisen zo streng dat er weinig mogelijkheden resteren voor bovenwettelijke maatregelen.

2. Het onderdeel impact fijn stof is verwijderd uit de *maatlat fijnstof/endotoxinen* omdat het voor fijn stof het niet gewenst is om maatregelen te belonen die het fijn stof verspreiden over een groter gebied, dit in tegenstelling tot geur. Het onderdeel fijn stof emissie blijft. Door deze aanpassing worden emissiereducerende maatregelen sterker gestimuleerd. Zo scoren bijvoorbeeld pluimveebedrijven nu hoger indien zij maatregelen nemen om de emissie van fijn stof tegen te gaan.
3. De maatlatten *Verbinding en Biodiversiteit* zijn samengevoegd, een aantal maatregelen is vervallen en enkele nieuwe zijn toegevoegd ter voorkoming van overlast. De resterende maatregelen zijn gericht op landschappelijke inpassing, voorkomen van hinder en zicht op de dieren.
4. In de *maatlat Fysieke maatregelen gezondheid zijn vier maatregelen* verwijderd. Hier is met name naar de effectiviteit m.b.t. volksgezondheid en controleerbaarheid gekeken. Daarnaast zijn de volgende nieuwe maatregelen toegevoegd; gescheiden huisvesting van diercategorieën, een afleverplaats voor dieren die fysiek is afgescheiden van de stallen, een afgesloten en vloeiستofdichte kadaveropslag, verharding rond de stallen om verspreiding van ziekte door ongedierte te voorkomen.
5. In vorige versies konden bedrijven punten verdienen als ze via bzv.brabant.nl de score per maatlat laten zien. Deze score wordt nu voor alle bedrijven zichtbaar als de aanvraag door de gemeente is goedgekeurd. Bedrijven krijgen hier geen punten meer voor.

Aanpassing aan definitie dierenverblijven in Verordening ruimte

In de nieuwe Verordening ruimte is de BZV alleen nog maar van toepassing voor uitbreiding van dierenverblijven en niet meer voor uitbreiding van bijvoorbeeld loodsen of andere gebouwen op veehouderijen. Daarom komt de vrijstelling voor uitbreidingen van ten hoogste 100 m² per periode van tien jaar in de Nadere Regels BZV te vervallen.

4.3.2 Mogelijke wijzigingen op termijn

Systemen die mest aan de bron scheiden

In de dialoog mestbeleid is het streven naar voren gekomen om de huidige stalsystemen te vervangen door systemen die mest aan de bron in de stal scheiden. Het voordeel daarvan is dat emissies direct bij de bron worden voorkomen of verminderd en dat er een beter stalklimaat is.

Deze systemen zijn in ontwikkeling en kunnen daarom nog niet als zodanig in de BZV worden opgenomen. Voor de praktijktoepassing is een proefstalstatus noodzakelijk, daarmee kunnen deze systemen scoren in de BZV. Bedrijven die daarmee niet de vereiste BZV score behalen kunnen een aanvraag indienen bij het Panel Zorgvuldige Veehouderij.

Er zijn enkele perspectiefvolle systemen in ontwikkeling. In BZV 2.0 kunnen bedrijven beperkt scoren bij het voorkomen van overlast als ze een stalsysteem toepassen met dagontmesting of met scheiding van mest en urine in de stal. Als deze systemen verder doorontwikkeld zijn kunnen ze in volgende BZV versies mogelijk op grotere schaal gestimuleerd worden.

Endotoxinen

De afgelopen periode is onderzoek gedaan naar endotoxinen. Hieruit blijkt dat endotoxinen ook een belangrijke maat zijn voor de bepaling van gezondheidseffecten. Er zijn echter nog geen emissiefactoren, wettelijke norm en toetsingskader voor endotoxinen.

Uit onderzoek blijkt dat maatregelen die de uitstoot van fijn stof verminderen ook de uitstoot van endotoxinen verminderen. De maatlat fijn stof en endotoxinen gaat daarom vooralsnog alleen uit van maatregelen die de uitstoot van fijnstof verminderen. Op termijn wordt deze maatlat mogelijk zo aangepast dat deze zich ook richt op endotoxinen.

Wet geurhinder en veehouderij

Naar aanleiding van de evaluatie van de wet geurhinder en veehouderij wordt de komende jaren de regelgeving aangepast. Op dit moment is nog niet duidelijk welke aanpassingen worden doorgevoerd. Zodra dit het geval is passen wij de BZV hier op aan.

4.4 Flankerend beleid

4.4.1 Aanleiding en doel

Veehouders zijn als elke ondernemer zelf verantwoordelijk voor hun investeringsbeslissingen. Uit hoofdstuk 3 blijkt tegelijkertijd dat de voorgenomen maatregelen van de Verordeningennatuurbescherming en ruimte aantoonbaar invloed hebben op de uitkomst van de besluitvorming van veehouders. Besluitvorming als het bijvoorbeeld gaat om het verplicht moeten doen van een aantal (extra) investeringen en het continueren van het bedrijf of niet. Zeker op het eerste punt wordt ze geen keuze gelaten als de stallen niet aan de aangepaste Verordening natuurbescherming voldoen. Wij vinden het wenselijk dat het samenhangend maatregelenpakket voor de veehouderijsector behapbaar is, zodat daadwerkelijk de dynamiek ontstaat die nodig is om tot de gewenste transitie te komen. Daarom komen wij met het flankerend beleid dat in deze paragraaf beschreven wordt. De vormgeving en uitvoering van het flankerend beleid is afgestemd met en sluit aan op het staleringsloket (zie paragraaf 4.1.2)

Het flankerend beleid heeft daarmee tot doel:

- Veehouders te ondersteunen de extra en vervroegde investeringen te kunnen plegen binnen een rendabele bedrijfsvoering zodat zij kunnen blijven ontwikkelen richting een hoog niveau van people, planet en profit. Dit is vooral relevant op de bedrijven met een ongunstige verhouding tussen het eigen en vreemd vermogen.
- Veehouders te ondersteunen om investeringen te kunnen doen gericht op een meer ecologische bedrijfsvoering en natuur-inclusief boeren.
- Stoppende veehouders te faciliteren zodat zij worden ondersteund in hun verandertraject als ondernemer, werknemer of gepensioneerde.

Wij gaan zoveel mogelijk in samenwerking met andere partners handelen en zoveel als mogelijk andere partijen faciliteren boven het alleen of zelfstandig handelen. De drieslag: richting geven > beweging stimuleren > mogelijk maken zal zoveel als mogelijk als richtlijn worden gehanteerd.

4.4.2 Elementen flankerend beleid

Het flankerend beleid kent drie hoofdsporen die in de volgende paragrafen nader aan de orde komen:

1. Fonds Transitie Veehouderij Brabant: verstrekking kapitaal aan individuele veehouders en financieren van constructies gericht op een snellere en effectiever introductie van op brongerichte stalsystemen.
2. Het stimuleren dat innovatieve stal- en managementsystemen gericht op het voorkomen van de emissie van ammoniak worden ontwikkeld en geïntroduceerd.
3. Ondersteuningsnetwerk Transitie Veehouderij Brabant: ondersteuning in de vorm van het bemiddelen, organiseren en faciliteren voor de groep veehouders die stopt als veehouder. De betreffende veehouder kan doorgaan als ondernemer in een andersoortig bedrijf, als werknemer of als gepensioneerde.

Onderstaande tabel legt de relatie tussen de 5 verschillende categorieën waarvoor één of meer van de instrumenten van het flankerend beleid relevant is en de voorgestelde instrumenten. Voor het totaalbeeld nemen we het stalderingsloket ook op in deze tabel.

Flankerend beleid: relatie doelgroepen en instrumenten

Doelgroep	Behoeft	Aanleiding	Ondersteunings-netwerk	Investerings-fonds	Stalsystemen	Stalderings-loket
Middelgrote bedrijven, normale vermogenspositie	Lage kosten staldering, bijdrage in kosten Vnb	Stikstof, staldering	-	0/ +	0	+
Middelgrote bedrijven, veel vreemd vermogen	Als hierboven plus kapitaalverstrekking	Stikstof, staldering	-	+	0	+
Omschakelaar natuurinclusieve landbouw	Kapitaalverstrekking	Stikstof, staldering	+	+	+	-
Stoppende veehouders	Kennis, hulp bij bedrijfsbeëindiging, eventuele sloop, omschakeling naar ander bedrijf of werk	Stikstof	+	-	-	+
First mover nieuwe stalsystemen	Kapitaalverstrekking (mn risico),	Stikstof	-	+	+	-
Ontwikkelaar nieuwe stalsystemen	Bescherming patent bijdrage in ontwikkelkosten	Stikstof, mestbeleid	-	+	+	-

+ = relevant voor deze doelgroep

0 = mogelijk relevant voor deze doelgroep

- = niet relevant voor deze doelgroep

4.4.3 Samenhang met andere opgaves en instrumenten

In het kader van het flankerend beleid geven we nieuwe instrumenten vorm. Daarbij zoeken wij de samenhang met de instrumenten zoals die momenteel al worden ingezet in het kader van aanpalende opgaven:

- VAB's (vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing): terugdringen van leegstand in het agrarisch gebied. Bijvoorbeeld door de inrichting van het ondersteuningsnetwerk goed te laten aansluiten op de reeds lopende Brabantse aanpak van het leegstaand agrarisch vastgoed met de Taskforce VAB's (gemeenten), het voucherprogramma voor eigenaars van VAB's (Stimulus) en het Kennisplatform VAB's (Brabant Advies) (beide i.o.)
- Gebiedsgerichte aanpak: bij al deze arrangementen is het wenselijk om te bezien of een bedrijfsgerichte aanpak te combineren is met een gebiedsgerichte aanpak. Samenwerking met gemeenten is daarbij cruciaal. Basisgedachte daarbij is dat de provincie een (toereikende) basis biedt voor de individuele ondernemers en dat de (samenwerkende) gemeente(n) deze versterken en aanvullen.
- De energietransitie: bijvoorbeeld door gunstig gelegen vrijkomende locaties (voor wat betreft de verhouding tussen lokale opwekking en lokaal verbruik) en hun infrastructuur te benutten voor

duurzame energieproductie. Hierbij wordt ook bezien op welke wijze het al bestaande Energie Fonds Brabant kan worden ingezet.

- De ontwikkeling van natuur-inclusieve landbouw op hoog niveau. Hierbij zal ook de inzet van het Groen Ontwikkelfonds Brabant aan de orde zijn.
- Nieuwe / andere economische activiteiten op vrijkomende veehouderijlocaties vragen om een daarop aangepaste infrastructuur zoals breedband internet. Een locatie in het buitengebied zonder snelle internetverbinding is nauwelijks bruikbaar. In Noord-Brabant wordt dit al opgepakt door [MABIB/cif](#). Voor zover nodig zal de provincie (m.n. de gemeenten) ondersteunen om de uitrol te bespoedigen.
- Naast dit flankerend beleid ondersteunen we ook via [LIB](#) de ontwikkeling van nieuwe, kosteneffectieve schone stalsystemen, nieuwe vormen van mestbewerking etc. Via beleid ten aanzien van mestbewerking ontstaat kostenreductie voor de mestafzet. Via ons toelatingsbeleid voor emissiebeperkende technieken bevorderen we snelle toepasbaarheid. Ook wenden we onze invloed aan om dit te bevorderen voor de nationale wetgeving.
- Soortgelijk geldt ook dat de ondersteuning van Toekomstbedrijven een aanpalend dossier is dat voor de verdere ontwikkeling van een innovatieve en verantwoorde landbouw van groot belang is.
- Binnen het [Bestuurlijk Platform Omgevingsrecht \(BPO\)](#) is het verbod op asbestdaken 2024 een van de speerpunten. Vanuit dit speerpunt kan de brug geslagen worden tussen voorliggend beleid en de inbreng van VTH-partners op het gebied van asbest-kennis.

4.4.4 Fonds Transitie Veehouderij Brabant

Bij het fonds denken we aan de volgende arrangementen:

Kapitaalverstrekking

De kapitaalverstrekking heeft betrekking op de extra investeringen samenhangend met staldering en wijziging van de Verordening natuurbescherming, maar ook in het veranderen van de bedrijfsvoering (omschakelen naar een nichemarkt of andere vormen van landbouw zoals insecten of verticale landbouw). In alle gevallen moet er sprake zijn van een bedrijf met een helder toekomstperspectief in termen van rentabiliteit, marktbenadering, productiemethode en ecologie. Een dergelijk bedrijf kan tegelijkertijd wel, voor wat betreft haar investeringscapaciteit beperkt zijn, doordat de verhouding eigen vermogen/vreemd vermogen haar grenzen heeft bereikt. Door het verstrekken van een lening moet een bedrijf dat voor alle overige aspecten toekomstperspectief heeft, in staat worden gesteld om het benodigde overige vreemd vermogen aan te trekken. De exacte vorm waarin dit gebeurt, vergt nader onderzoek.

Het uitgangspunt is verder dat het fonds niet alleen investeert in een veehouderijbedrijf: een -in beginsel- gelijk gedeelte wordt door een andere partij gefinancierd. De kapitaalverstrekking heeft (alleen) betrekking op de extra investeringen in het kader van de extra maatregelen en de hieruit voorkomende omschakeling naar bijvoorbeeld nichemarkten. Er wordt een maximumbedrag per bedrijf en procentuele financieringsbijdrage in de investeringen worden vastgesteld. In de nadere uitwerking kan worden gedacht aan verschillende deelarrangementen te maken waarbij het verlenen van vermogen wordt gerelateerd aan randvoorwaarden van duurzaamheid (drie P's).

Innovatieve constructies: van product naar dienst

Traditioneel investeert een veehouder zelf in alle onderdelen van de bedrijfsvoering zoals de stal, de stalinrichting en mestverwerking. Voor een deel van de veehouders betekenen de nieuwe maatregelen dat er aanvullend moet worden geïnvesteerd in stalinrichting terwijl tegelijkertijd de investeringscapaciteit beperkingen oproept.

Inmiddels tekenen zich alternatieven af voor deze benadering. Een interessant alternatief betreft het vormgeven van een entiteit die stallen op lease-basis bij veehouders introduceert. In dat geval investeert de veehouder niet zelf, maar wordt er geïnvesteerd door de entiteit en rekent de boer af per m³ of kg verwerkte mest. Mits goed uitgevoerd betekent dit dat innovatieve stalsystemen sneller kunnen worden geïntroduceerd zonder dat dit leidt tot versnelde investeringen bij de veehouder. Uiteraard vraagt dit nog de nodige uitwerking. Het voornemen is om met het Investeringsfonds Transitie Veehouderij Brabant ook dit type ontwikkelingen mogelijk te maken.

Een dergelijk fonds moet niet alleen door de provincie Noord-Brabant bijeen gebracht worden. Op dit punt gaan wij het gesprek aan met partijen als het Nationaal Groenfonds, voerleveranciers, slachterijen en de banken.

In alle gevallen is er een investeringscommissie die op de aanvragen adviseert. Deze commissie kijkt daarbij naar de kwaliteit van de onderneming op alle drie de P's. Vervolgens besluit de fondsmanager. Die is vervolgens verantwoordelijk voor de uitstaande middelen en legt verantwoording af. De samenwerking met andere partijen maakt ook dat het voor de hand ligt om een aparte entiteit met rechtspersoonlijkheid op te richten. Het wordt dan zeggezegd een nieuwe 'verbonden partij'.

Het uitgangspunt is dat dit fonds revolverend kan zijn: na een looptijd van bijvoorbeeld 10 jaar moeten de middelen nominaal weer teruggestort kunnen worden naar de partijen die het bijeen hebben gebracht.

4.4.5 Stimuleren ontwikkeling en uitrol innovatieve stalsystemen

Naar verwachting zullen veel veehouders bij de stikstofmaatregelen gaan kiezen voor een end-of-pipe-oplossing zoals luchtwassers. Onze voorkeur ligt echter bij management- en stalsystemen die uitgaan van een bronaanpak. Dat wil zeggen dat er in de stal minder ammoniak en andere stoffen ontstaan waardoor de noodzaak om die stoffen (met luchtwassers) af te vangen vervalt of afneemt. Dit zorgt voor een beter stalklimaat, arbeidsomstandigheden, een lager energieverbruik en is gunstig het welzijn en gezondheid van de dieren.

Innovatieve stalsystemen die de emissies bij de bron aanpakken zijn echter nog in ontwikkeling en thans onvoldoende praktijkrijp voor brede toepassing. De ontwikkeling en het testen ervan in de praktijk (met meetprotocollen) vergen veel tijd en middelen. Belangrijk is dat MKB-bedrijven samen met koplopende veehouders bereid zijn hierin gezamenlijk te investeren en risico's te nemen. Door de aanscherping van de regelgeving neemt de urgentie hiervoor toe. Daarom willen wij de ontwikkeling en uitrol van deze systemen samen met het bedrijfsleven als volgt versnellen:

1. De ontwikkelfase van dergelijke systemen. Dit stimuleren we met LIB, de POP3-regeling 'samenwerking voor innovatie' en waar mogelijk andere (EU-)programma's zoals OP-Zuid.
2. Het uittesten van deze systemen in de praktijk op toepasbaarheid en met emissiemetingen zodat ze formeel worden erkend en een definitieve emissiefactor krijgen.
  - a. We stimuleren metingen (met o.a. [TransLAB](#)) door een financiële bijdrage aan indicatieve metingen die de opmaat vormen voor het vertrouwen en mobiliseren van middelen voor de duurdere en noodzakelijk formele meetprotocollen. Door deze metingen zo op te zetten dat ze ook benut kunnen worden voor het aanvragen van een definitieve emissiefactor, is de drempel om nieuwe technieken te ontwikkelen lager. We willen met andere provincies en het Rijk in overleg om te zien of we samen subsidie kunnen geven op de kosten van de emissiemetingen. Uitgangspunt is dat de sector zelf ook meebetaalt.

- b. Om tot een erkend systeem te komen is een proefstalstatus met een aantal stallen nodig. De provincie Noord-Brabant is in overleg met het Rijk en andere provincies om in samenhang in een strak tijdsverloop voldoende proefstallen te faciliteren.
3. Als systemen praktijkrijp en formeel erkend zijn, willen we de eerste uitrol ervan versnellen met o.a. de POP3-tenderregeling 'fysieke innovatieve bedrijfsinvesteringen' (voor koplopers). Dit omdat veehouders doorgaans niet vanzelf kiezen voor systemen die flinke investeringen vergen terwijl het vertrouwen in deze systemen aan het begin van dit uitrolproces vaak nog onvoldoende is bij de meerderheid.
4. De brede uitrol kan worden bevorderd met het beschreven Fonds Transitie Veehouderij Brabant. Zowel voor fase 3 als 4 kunnen we nieuwe erkende systemen een podium bieden, middels bijeenkomsten etc., voor meer bekendheid en vertrouwen hierover bij veehouders en andere betrokkenen.

Zowel in fase 3 als 4 zal er ook integraal aandacht zijn voor andere duurzaamheidsprestaties dan enkel verlaging van emissies. Ook zal er aandacht zijn voor waarde-creatie waarbij de extra productiekosten door investeringen in systemen met betere duurzaamheidsprestaties zicht terugverdienen uit de markt. Daarvan zijn het laatste decennium voldoende perspectiefvolle concepten ontstaan en in ontwikkeling zoals biologische landbouw, [Beter Leven](#) en [Keten Duurzaam Varkensvlees](#) die we ondersteunen met [TransLAB](#). Zonder deze omslag is er geen sprake van een werkelijk transitie veehouderij en zullen de voorgenomen maatregelen alleen maar bijdragen aan een behoud van de eenzijdige focus op kostenreductie met schaalvergroting.

4.4.6 Ondersteuningsnetwerk Transitie Veehouderij Brabant

Dit ondersteuningsnetwerk is bedoeld om veehouders die stoppen als veehouder van advies te voorzien en te ontzorgen. De stoppende veehouders kunnen verder gaan als ondernemer (niet-veehouder), als werknemer of besluiten om met pensioen te gaan.

Wij zetten ondersteuningsnetwerk nadrukkelijk op in samenwerking met de [provinciale aanpak Vrijkomende Agrarische Bedrijfsgebouwen \(VAB's\)](#). Hierin worden de Taskforce, voucheraanpak en Kennisplatform VAB's vormgegeven. Een flink deel van die functionaliteiten zijn immers ook voor al leegstaande stallen relevant. Verder is daar inmiddels enige ervaring opgedaan en zijn er lopende contacten met Brabantse gemeenten.

Voor wat betreft de basisfilosofie staat samenwerking met gemeenten op lokaal niveau centraal. Het is belang om direct in contact te komen met ondernemers. Gemeenten hebben de meest directe lijntjes met ondernemers vanuit de ruimtelijke ordening en Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving.

Met het ondersteuningsnetwerk worden diverse activiteiten georganiseerd zoals het organiseren van collectieve sloop en asbestsanering, van werk naar werk en het bevorderen van herbestemming. De verschillende elementen kennen een verschillend schaalniveau. Het organiseren van collectieve sloop en asbestsanering vraagt een coördinatie op provinciaal niveau, van werk naar werk sluit aan op het regionale niveau en herbestemming is bij uitstek het gemeentelijke niveau.

Het ondersteuningsnetwerk grijpt aan en stuurt aan in die verschillende gelaagdheden. De opdracht voor het provinciale deel van het ondersteuningsnetwerk is gelegen in de provinciale en regionale opgaven (zoals sloop- en asbestsanering en van werk naar werk) en op het bevorderen van kennisuitwisseling van de onderwerpen op gemeentelijk niveau. We denken aan de volgende producten of arrangementen vanuit het ondersteuningsnetwerk:

Georganiseerde sloop en asbestsanering

Een uitvoerende partij organiseert collectiviteit aan de aanbodkant van te slopen bedrijven in de vorm van een bepaalde oppervlakte voor sloop/saneringen besteedt dat aan bij sloopbedrijven. Ook vergunningen en uitvoeringsbegeleiding worden verzorgd. Zowel stoppende als blijvende veehouders kunnen hier gebruik van maken. Met dit arrangement wordt bewerkstelligd:

- Kwalitatief goede sloop en sanering.
- Vermindert de noodzaak van toezicht en handhaving.
- Gunstige prijs door de collectieve aanbesteding.
- Ontzorgt veehouders

Keuzeadvies en kwaliteit ondernemer

Keuze is welke bedrijfsstrategie een veehouder wil volgen? Welke afslag(en) op de metaforische rotonde wil hij nemen? De eerste stap is om ondernemers te stimuleren/helpen om deze keuze bespreekbaar te maken. Het Ondersteuningsnetwerk ondersteunt initiatieven om dat gesprek aan te gaan (ondernemers op de rotonde te krijgen). Het gaat om personen die vanuit een vertrouwensbasis met de ondernemer of een groep ondernemers in gesprek gaan. Aansluiten bij bestaande initiatieven van bijvoorbeeld ZLTO, Tussenheid, MKB coach kamer van koophandel en anderen.

Van werk naar werk

Begeleiding en ondersteuning van veehouders die stoppen met het houden van vee. Relevante varianten hierbinnen zijn wel of niet doorgaan als ondernemer en wel of niet doorgaan als landbouwer (bijvoorbeeld van vee naar insecten of verticale groenteteelt). We sluiten hierbij aan op faciliteiten die er in andere economische sectoren zijn. In het kader van ons arbeidsmarktbeleid zijn wij in gesprek met de ZLTO over ondersteuning van een project gericht op de begeleiding van (stoppende) veehouders van werk naar werk. Daarnaast onderzoeken we of en hoe we het (agrarisch) onderwijs hierbij kunnen betrekken.

Hulp bij herbestemming

Samen met de stoppende veehouder en de desbetreffende gemeente nagaan of herbestemming relevant is, wat de beste herbestemming is en via welke procedure dit het beste kan worden geregeld.

Stal eraf, zon (en wind) erop

Ontwikkelen en bieden van een compleet (ontzorgend) pakket voor veehouders die stoppen om de hiervoor geschikte bedrijfslocaties en de daar aanwezig infrastructuur (krachtstroom e.d.) willen benutten voor hernieuwbare energieproductie. Dit is ook gericht op reeds gestopte ondernemers (bestaande leegstand).

Hoofdstuk 5 Communicatie, toezicht en handhaving, monitoring en evaluatie

5.1 Communicatie

Met de voorgestelde maatregelen staat de veehouderij in Brabant voor een forse opgave.

Een goede communicatie over het maatregelenpakket met onze partners, veehouders, hun adviseurs is daarom belangrijk.

Wij organiseren diverse informatiebijeenkomsten voor de verschillende doelgroepen. We informeren veehouders en hun adviseurs over de beleidswijzigingen en wat dit betekent voor vergunningen en bedrijfsvoering. Daarnaast informeren wij gemeenten en omgevingsdiensten over wat ons nieuwe beleid voor hen betekent en bespreken dat met hen. Wij stellen hiervoor een implementatieteam in, net als bij de inwerkingtreding van de Verordening ruimte en de BZV in 2014.

Via onze website en die van de omgevingsdiensten maken we de inhoud van het maatregelenpakket bekend en is het mogelijk hier vragen over te stellen.

5.2 Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)

Het voorgenomen maatregelenpakket heeft invloed op de uitvoering van de VTH-taken. Door wijzigingen in de Verordening natuurbescherming wordt bijvoorbeeld een toename in het aantal vergunningaanvragen verwacht. Toezicht en handhaving van bestaande en nieuwe regels zijn, zoals al in de voorgaande hoofdstukken diverse keren aangegeven, van groot belang voor het slagen van het beleid. Het zorgt voor een gelijk speelveld in de veehouderijsector en het draagt bij aan het vertrouwen. In deze paragraaf wordt hier verder op ingegaan per onderdeel van het pakket.

5.2.1 Verordening ruimte en BZV

De Verordening ruimte vraagt om een correcte vertaling in het gemeentelijke bestemmingsplan. Wij zien er, via de reguliere planbegeleiding en het reguliere toezicht, nauwlettend op toe dat deze vertaling op juiste wijze plaatsvindt. Pas nadat deze vertaling heeft plaatsgehad, gelden de regels (behoudens rechtstreeks werkende regels). De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de handhaving van het bestemmingsplan. Totdat de bestemmingsplannen zijn aangepast gelden er voor de ontwikkeling van veehouderijen en mestbewerking zogenaamde rechtstreeks werkende regels. Dit zijn regels die bij de verlening van de omgevingsvergunning bouwen toegepast moeten worden. De verantwoordelijkheid dat deze regels correct worden toegepast, en de handhaving hiervan, ligt bij de gemeenten. Ook de toepassing en handhaving van de BZV is de verantwoordelijkheid van gemeenten.

Met de gemeenten werken wij momenteel aan een [intensivering van de handhaving rond de veehouderij](#). Gezamenlijke inzet is te komen tot een effectief toezicht en handhaving. In het kader van onderhavig maatregelenpakket is er daarbij extra aandacht voor:

- of er daadwerkelijk gesloopt is en of dit juist (conform omgevingsvergunning slopen) is gebeurd;
- of de herbestemming daadwerkelijk heeft plaatsgevonden;
- of de voorwaarden vanuit de Verordening ruimte, waaronder de rechtstreeks werkende regels en eisen uit de BZV, adequaat zijn vertaald in de omgevingsvergunning en worden nageleefd;
- of mestbewerkingsinstallaties werken conform de verleende vergunningen.

De informatie uit de monitoring, het staleringsloket en ondersteuningsnetwerk dragen bij aan een efficiënte en effectieve toezicht en handhaving.

5.2.2 Verordening natuurbescherming

Belangrijk is dat de wijziging van de Verordening natuurbescherming goed wordt geïmplementeerd in het uitvoeren van de VTH-taken. Om dit goed vorm te geven zal samen met de omgevingsdiensten en partners een implementatietraject plaatsvinden om te borgen dat de uitvoeringstaken duidelijk zijn en consistent worden uitgevoerd. Het implementatieteam neemt het voortouw hierin om samen te bepalen wat hiervoor nodig is.

Uit ervaringen is gebleken is dat het van wezenlijk belang is dat er regelmatig toezicht en handhaving plaatsvindt om ervoor te zorgen dat voldaan wordt aan de randvoorwaarde dat emissiereducerende technieken werken zoals vereist (randvoorwaarde bij Verordening natuurbescherming).

Met de wijziging van de Verordening natuurbescherming wordt toezicht en handhaving op verouderde stalsystemen nog meer van belang. Wij willen voor toezicht en handhaving aansluiten bij het project Intensivering Toezicht Veehouderij (ITV).

Bij de behandeling van de begroting 2016 is hebben Provinciale Staten unaniem [een motie](#) aangenomen om te komen tot een slimme en effectieve aanpak van toezicht en handhaving. Deze motie is uitgewerkt in het project intensivering toezicht veehouderij.

Het project moet er toe leiden dat alle veehouderijen vóór 2020 ten minste een keer integraal worden gecontroleerd. In dit omvangrijke project werken de provincie en gemeenten samen in hun opdracht voor het Wabo-toezicht, het toezicht op de Natuurbeschermingswet, de regels voor elektronische monitoring van luchtwassers, de stoppersregeling, de Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij en de brandveiligheid. Tevens worden in de controles zaken als leegstand, lege vergunningen en asbestdaken geïnventariseerd.

Met deze aanpak is in het afgelopen jaar ervaring opgedaan in een pilot met 9 gemeenten.

De pilot is inmiddels technisch afgerond en er wordt nu gewerkt aan een verdere uitrol van het project over alle Brabantse gemeenten. Begin juli 2017 staat een bestuurlijk overleg met gemeenten gepland over de resultaten van de pilot en de uitrol van het project. Wij zullen Provinciale Staten hierover na de zomer informeren.

5.2.3 Flankerend beleid

Bij de uitvoering van het Investeringsfonds Transitie Veehouderij Brabant zal –voor dat een financiering wordt afgegeven- worden gecontroleerd of alle benodigde vergunningen op orde zijn. Voorwaarde voor het inzetten van het Ondersteuningsnetwerk in een betreffende gemeente is dat vergunningverlening, toezicht en handhaving op orde is.

5.3 Monitoring

Het is van belang dat overheden en bedrijfsleven monitoren of het maatregelenpakket ook oplevert waarvoor het bedoeld is. Het is wenselijk de effecten in beeld te brengen en te communiceren, dit draagt bij aan het herstel van het vertrouwen tussen de partijen rond de veehouderij.

5.3.1 Verordening ruimte en BZV

In onze monitoring (aansluitend op bestaande systemen zoals het CBS, Bestand Veehouderijbedrijven BVB, Brabantse Zorgvuldigheidsscore Veehouderij (BZV)) registreren wij in ieder geval de volgende elementen:

Mestbewerking

- De mestproductie en mestplaatsingsruimte in Brabant (op basis van de jaarlijkse gegevens van het CBS);
- De door ons vergunde capaciteit voor mestbewerking en de locaties waar deze plaats vindt;

- Bij iedere vergunning van een mestbewerkingsinstallatie nemen wij voorwaarden op gericht op meten en evalueren van emissies en risico's. De resultaten hiervan verzamelen wij ook op provinciaal niveau.
- Wij onderzoeken of en hoe het mogelijk is mestbewerking in kleinere installaties waarvoor gemeenten het bevoegd gezag zijn geregistreerd te krijgen, bijvoorbeeld via het BVB.

Staldering

- De locaties waar gesloopt dan wel herbestemd is in het kader van staldering. Van deze locaties de oppervlakte sloop, herbestemming, aard herbestemming etc.
- De locaties waar uitgebreid is met gebruik making van staldering. Van deze locaties de oppervlakte uitbreiding en de herkomst (oppervlakte en locatie) van de stalderingsmeters
- Informatie over prijzen, arrangementen etc. die het stalderingsloket vraagt dan wel aanbiedt. Aard en aanwending hiervan worden vastgelegd.
- De ontwikkeling in de omvang van de veestapel per gemeente en per regio. Streven is om samen met het rijk ook de ontwikkelingen op het niveau van individuele locaties te kunnen volgen.

Omvang bouwblok

- De locaties waar een groter bouwblok wordt vergund en de condities waarbinnen dit gebeurt (grondgebondenheid, innovatie, opheffen overlast, BZV > 8,5, dierenwelzijn). Van deze locaties leggen we ligging, omvang en condities vast.
- Ingeval het opheffen van overlast leggen wij ook vast welke overlast gevende locatie is opgeheven.

De informatie vanuit stalderingsloket en ondersteuningsnetwerk zijn mede voedend aan de gegevensverzameling.

Gebruik makend van de landelijke statistieken van het CBS en Wageningen Economic Research volgen wij de ontwikkeling van de economische structuur van de veehouderij (aantallen en omvang bedrijven, inkomenspositie).

BZV

De BZV wordt gemonitord via onze webapplicatie bzb.vbvb.nl. De monitoring is met name gericht op het aantal BZV aanvragen, de score (op de totaalscore en op de onderdelen van de BZV).

5.3.2 Verordening natuurbescherming

In artikel 1.7 van de verordening is vastgelegd dat GS jaarlijks verslag doen van de stikstofdeposities op Natura 2000 gebieden waarbij in ieder geval aandacht wordt gegeven aan:

- De volume ontwikkeling in de veehouderij;
- De mate van toepassing van emissiearme stalsystemen.

Hierbij wordt gebruikt gemaakt van diverse registratiesystemen en meetnetwerken:

- BVB (Bestand Veehouderijbedrijven): in dit bestand worden de verleende vergunningen geregistreerd met de toegepaste huisvestingssystemen en de bijbehorende ammoniakemissies.
- Aerius: dit PAS-instrument berekent de stikstofdepositie als gevolg van projecten en plannen op Natura 2000-gebieden. Ontwikkelingen in de veehouderij maken hiervan onderdeel uit. Aerius ondersteunt de vergunningverlening voor economische activiteiten die gepaard gaan met uitstoot van stikstof en monitort of de totale stikstofbelasting blijft dalen.
- [Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden](#) (MAN): In het MAN worden luchtconcentraties van ammoniak gemeten in Nederlandse natuurgebieden. Dit wordt uitgevoerd door het RIVM. Het RIVM modelleert en kalibreert aan de hand van de metingen de berekende concentraties en depositie.

GS hebben in september 2015 het RIVM opdracht gegeven om van 2016 tot en met 2020 het Brabantse ammoniakmeetnet uit te breiden zodat alle Brabantse Natura 2000-gebieden en nog enkele andere stikstofgevoelige natuurgebieden in Brabant worden bemeeten (kosten voor de

periode 2016-2020: circa € 273.000 per jaar). Het Brabantse meetnet wordt hiermee onderdeel van het landelijke Meetnet Ammoniak Natuurgebieden (MAN). Er vindt maandelijks monsternames plaats.

De eerste gevalideerde resultaten van het nieuwe meetnet worden medio juni 2017 verwacht. Regelmatig wordt door het RIVM gerapporteerd (tenminste eens in de twee jaar). Via een interactieve website zijn de gegevens van het MAN meetnet digitaal beschikbaar (<http://man.rivm.nl/>).

De gegevens van de uitbereiding van het meetnet worden afgewacht (medio juni 2017), waarna besloten zal worden of het nodig is om meetnet verder uit te bereiden. Hiermee wordt ook tegemoet gekomen aan de [motie "Meten is weten"](#) van 21 april jl.

- Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit (LML): Dit meetnet is niet primair gericht op metingen in natuurgebieden en kent een andere spreiding. Dit meetnet omvat zowel gebieden met een hoge als een lage ammoniakemissie. Deze metingen dienen onder andere als input voor modellen en als kalibratiepunten voor andere ammoniakmetingen, zoals die bijvoorbeeld gebeuren in het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden. Dit meetnet heeft het RIVM in 2005 ingericht om meer in detail de belasting van natuurgebieden te volgen.

5.3.3 Flankerend beleid

Op de volgende punten zal monitoring plaatsvinden:

Investeringsfonds Transitie Veehouderij Brabant:

- Aantal aanvragen voor een lening veehouders, aantal afgewezen en gehonoreerde aanvragen.
- Totaal gecommiteerd vermogen, waarvan uitstaand vermogen vs. nog beschikbaar vermogen.
- Terugbetalingsgedrag veehouders (rente en aflossing).
- Aantal aanvragen nieuwe entiteiten, aantal afgewezen en gehonoreerde aanvragen.
- Totaal gecommiteerd vermogen, waarvan uitstaand vermogen vs. nog beschikbaar vermogen.
- Terugbetalingsgedrag nieuwe entiteiten (rente en aflossing).
- Ontwikkelingen participaties nieuwe entiteiten.
- Aantal exits participatie.
- Totaaloverzicht financieel verloop fonds.
- Fondsmanagementkosten per jaar.

Ondersteuningsnetwerk Transitie Veehouderij Brabant

- Aantal gestopte veehouders dat ondersteuning heeft gehad.
- Aard van de ondersteuning (ondersteunen sloop- en asbestsanering, van werk naar werk, etc).
- (Klant)tevredenheid van ondersteunden.
- Overzicht kosten per jaar.

5.4 Rapportage en evaluatie

De hier genomen maatregelen vallen onder de [Uitvoeringsagenda Brabantse Agrofood \(UBA\) 2016-2020](#). Deze agenda zal in 2018 (begin 2019 gereed) geëvalueerd worden zodat de evaluatie als input kan dienen voor het nieuwe bestuursakkoord. In deze evaluatie zullen alle instrumenten/maatregelen die invulling geven aan de doelstellingen meegenomen worden. Op dat moment kan een eerste indicatie gekregen worden over het gesorteerde effect, onbedoelde en ongewenste neveneffecten, en mogelijke verbeteringen. Eind van dit jaar ontvangt u de monitor UBA. Daarnaast vinden in 2018 en 2020 evaluaties plaats van respectievelijk het [Provinciaal Milieu en Waterplan](#) (PMWP) en de [provinciale nota Brabant Uitnodigend Groen](#) (BrUG) waarin de gestelde natuur-, water- en milieudoelstellingen worden geëvalueerd.

In de begroting en in het jaarverslag nemen wij de volgende doelen en prestaties op:

Doel: vermindering stikstofemissies uit de landbouw.

Indicator: Ammoniakemissie naar lucht (Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden (MAN) en het Landelijk Meetnet Luchtkwaliteit (LML)).

Prestaties: maandgemiddelde ammoniakconcentratie in de lucht in N2000-gebieden.

Doel: geen verdere regionale concentratie van de veehouderij.

Indicator: omvang en opbouw veestapel per stalderingsgebied.

Prestatie: aantal locaties waar in het kader van staldering is gesloopt en gebouwd per stalderingsgebied.

Doel: mestbewerking draagt bij aan sluiten kringlopen.

Indicator: vergunde bewerkingscapaciteit, mestproductie, mest plaatsingsruimte.

Prestatie: verleende vergunningen.

Doel: BZV stimuleert transitie veehouderij.

Indicator: aantal en hoogte scores bedrijven met BZV.

Prestatie: aantal met BZV verleende omgevingsvergunningen.

Indien er urgentie is tot aanpassingen doen wij uw Staten voorstellen tot bijsturing.